

Aarrevaara, Eeva (s. 1957), arkkitehti, tekn. lis., tutkijana Rakennetun ympäristön tutkimuslaitoksella vuodesta 1988 lähtien. Julkaisuja mm. kaskien maaseudun rakennusperinnettä ja sen soveltamista suunnittelun, rakennustapaohjeita ja rakentamisen sääteilyä. **Tiiviit maaseutuympäristöt** -tutkimuksessa osutena työn koordinoijini, fyysisen ympäristön kuvaus ja yhteenveito.

Marketta Kyttä (s. 1961) psyk.kand., tutkijana Rakennetun ympäristön tutkimuslaitoksella vuodesta 1988 lähtien. Julkaisuja kaskien asumisen inhimillisistä ulottuvuuista: tavallisten asukkaiden arviointieja alueista, ympäristön esteettistä kokemista, asukkaiden, erityisesti lasten osallistumista suunnitteluun, sosiaalisten vaikutusten arviointia sekä lasten ympäristösuhteen psykologisia ominaisuuksia. **Tiiviit maaseutuympäristöt** -tutkimuksessa osutena haastatellut, niiden analysointi ja yhteenveito.

Mikko Tommila (s. 1973), tekn. yo, atk-vastaavana Rakennetun ympäristön tutkimuslaitoksella vuodesta 1991 lähtien. Aiempiä tehtäviä mm. tietokannan rakentaminen tutkimuksessa Rakennetun ympäristön ominaispiirteet ja niiden soveltaminen Keski-Hämeessä. Opintojen pääaineena informaatiotekniikka ja sivuaineena systeemianalyysi ja operaatiotutkimus. Työn alla diplomityö palkkatielotietojärjestelmän liittyen. **Tiiviit maaseutuympäristöt** -tutkimuksessa osutena tietokannan kehittäminen sekä digitaalisten aineistojen luominen.

Nina Väikepinta (s. 1969), arkkitehti, yo, tutkijana Rakennetun ympäristön tutkimuslaitoksella vuodesta 1994 lähtien. Opintojen syvenymiskohtaina asutusuunnittelu ja yhdyskuntasuunnittelu. **Tiiviit maaseutuympäristöt** -tutkimuksessa osutena maastoinventointien tekeminen ja tulostaminen, tietokannan kehittäminen, tutkimusraportin taitto ja esimerkiksi suunnitelmien laatiminen.

Heikki Kukkonen (s. 1945), TkT, yhdyskuntasuunnittelun ma professori arkkitehtiosastolla. Rakennetun ympäristön tutkimuslaitoksen pitkäaikainen tutkimusjohtaja ja käytännön yhdyskuntasuunnittelija. Julkaisuja mm. osallistuvasta suunnittelusta, taajamakuvausta, asumis- ja ympäristökulttuurista, yhdyskuntarakenneista, asumisen laadusta, vanhusien asumisesta ja ekologisesta yhdyskuntasuunnittelusta. **Tiiviit maaseutuympäristöt** -tutkimuksen johtaja.

Teknillinen korkeakoulu
Arkkitehtiosasto

Rakennetun ympäristön tutkimuslaitos

Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston julkaisuja
1997 / 41

Eeva Aarrevaara - Marketta Kyttä - Mikko Tommila - Nina Väikepinta - Heikki Kukkonen

LIIAN TIIVIS ASUTTAVAKSI?

Tutkimus tiiviisti rakennettujen perinteisten kylien rakenteesta ja asukkaiden kokemuksista

Lähteet

Aarrevaara, E. & Kukkonen, H. 1993: Rakentamisen alueelliset ominaispiirteet ja niiden soveltaminen Keski-Hämeessä, Teknillisen korkeakoulu, arkkitehtiasisto, Rakennetun ympäristön tutkimuslaitos.

"Tasaanin välijoon se tuloo mielehen, jotta aika lähellä nuona. Kyllä siihen ny jatenki on kuitenkin siifi sopeutunu."
(mies 45v, Joenlahti)

Suomalainen haluaa asua kaukana naapuristaan, omella maalla tai niemellä, oman metsän keskellä. Tämä yleinen käsitys suomalaisesta thameesumisesta ei perustu tutkittuun tietoon vaan kuuluu pikemminkin kansallisten stereotyyppidemme valikoimaan. Jos suomalainen on perisuomalheitaan eristäytyneään pyrkivä, hänen saattaa olla erityisen vaikea sopeutua ihmeään asuinympäristöön (Horelli 1982). Tiiviit maaseutuympäristöt -tutkimuksen kohteena olevat, hämmästyttävän tiiviisti rakennetut perinteiset asuinympäristöt tarjoavat mielenkiintoisen tutkimuskohteen siltä, miten suomalaiset ovat sopeutuneet tiiviseen asuinympäristöön vuosikymmenien ja -satojen aikana. Miten metsäsuomalainen viihtyy erikoisen tiivissä kyläyhteisössä? Miten tiivys koetaan ja miten naapureiden läheisyys vaikuttaa arkielämään?

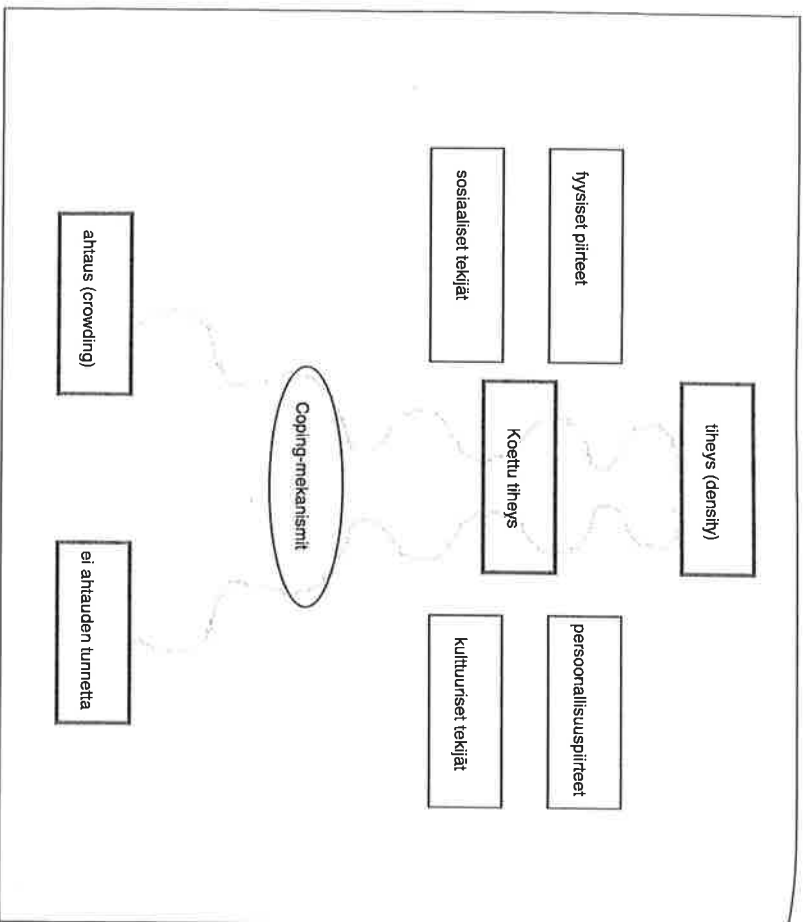
Tiiviit maaseutuympäristöt -tutkimuksen kokemuksellisen osuuden teoreettinen viitekehyks on ympäristöpsykologinen. Empiirisen, haastatteluihin ja kyselyihin perustuvan aineiston avulla selvitetään eri puolilla Suomea sijaitsevien perinteisten kylien asukkaiden kokemuksia tiivyydestä. Sivuraitena tutkimuksen tässä osassa on ollut myös perinteisten kylien vertailu modernihin tiheästi rakennettuihin asuinalueisiin. Tämän tarkastelun tulokset on kirjattu erilliseen artikkeliin (Kytä 1996).

Seuraavissa luvuissa esitetään aluksi katsaus tiivyyden kokemista koskevaan ympäristöpsykologiseen kirjallisuuteen. Tiiviyks onkin teema, joka on saanut harvinaisen paljon huomiota ympäristöpsykologeilta ja myös yhteiskuntatieteilijöiltä ja biologeilta. Kuitenkin Tiiviit maaseutuympäristöt -tutkimuksen hyppiset, aidoissa ympäristöissä tehdyt selvitykset tiivyyden vaikutuksista naapurustojen arkeen ovat edelleen harvinaisia. Teoreettisen katsauksen jälkeen paneudutaan empiirisen aineiston analysointiin. Tuloksia käsitellään sekä kvantitatiivisesti että kvantitatiivisesti. Kokemuksellisen osan lopuksi empiirisiä havaintoja tarkastellaan suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin ja teorioihin. Tiivyyden kokemuksiin suhteessa niihin kylien fyysiin piirteisiin, joita Tiiviit maaseutuympäristöt -tutkimuksen muissa osissa on selvitetty, paneudutaan lähemmin luvussa 7.

Ympäristöpsykologit tekevät selvän eron fyysisen, mitattavissa olevan tiivyyden ja tiivyyden kokemuksellisen ulottuvuuden välillä. Stokolsin (1972) määritelmän mukaan tiheydellä tarkoitetaan fyysistä, mitattavissa olevaa suureta, kuten henkilöiden määrää tilayksikköä kohti tai rakennetun pinto-alan suhdetta rakentamattomaan. Ahtaudella sen sijaan hän tarkoittaa tiivyyden kokemuksellista ulottuvuutta, yksilöllistä arviointia tiivyyden mahdollisista vaikutuksista. Siihen, muuttuvat tietyt tiivyyden aste ahtauden kokemukseksi vai ei, vaikuttavat sekä ympäristön fyysiset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät että yksilölliset ominaisuudet, esimerkiksi kyky käyttää coping-mekanismeja (ks. kaavio 1). Stokolsin käsitteistöässä ahtaudella

6. Tiiviin
asuinympäristön
kokeminen
Tiivyyden kokeminen
ympäristöpsykologisten
tutkimusten valossa

Tiivys ja ahtaus

Kaavio 1. Tiheys voi muuttaa ahautuden kokemukseksi monin eri tavoin.

tarkoitetaan tiheyden kokemuksia ylipäätään. Monet muut tekijät ovat kuitenkin sitä mieltä, että ahautuden kokemus on tiheyden kokemisen erikoistapaus, joka liittyy coping-mekanismien toimintamoduuliin (ks. tarkemmin 5.4). Myös tässä tutkimuksessa ahtaus käsiteltään tällä tavalla ja yleiskäsitteenti puhutaan tiheyden kokemisesta.

Sekä hyvin korkea että matala tiheys voidaan kokea negatiivisina. Se, mihin kohtaan useimpia ihmisiä miellyttävä tiheyden aste asettuu ahautuden ja eristyneisyyden väliin, määrittäytyy ilmeisesti kulttuurisesti. Hallin (1966) määrittelemässä kontaktikulttuurissa, esimerkiksi Välimeren maissa, ihanteellisesti pidetty tiheyden aste on korkeampi kuin pohjoisissa ei-kontaktikulttuureissa, kuten Suomessa. Tätä teoriaa on kuitenkin kritisoitu tuoreimmassa tutkimuksessa. Ahautuden kokemuksilla näyttää olevan samanlaisia negatiivisia psykologisia seurauksia kulttuurista riippumatta (Lepore ym. 1991). Kriittikköä on myös saanut se, että ahtaus -eristyneisyys-jatkumosta vain toista ääripäätä, ahautuden kokemuksia ja vaikutuksia on tutkittu vilkkaasti. Koko jatkumon saaminen tutkimuksen kohteeksi on toistaiseksi jäänyt vain haaveeksi. (Mohlwill 1985).

Myös fyysisesti mitattavissa olevan tiheyden yksiselitteinen määrittely on vaikeaa (vt. luku 3). Tiiviit maaseutuympäristötutkimuksessa mukana olevat kylät eivät joidenkin määritelmien mukaan ole ollenkaan tiheitä. Kyllissään ei ole asunnellometahtä kohti tai tonittien pinta-alaan nähden paljoa asukkaita. Tiheys koskee pikemmin rakennettu alaa kuin ihmismäärää pinta-aloysikköä kohti. Tässä yhteydessä onkin erotettu sosiaalinen tiheys spatiaalisesta tiheydestä (Luo 1972). Lisäksi on muistettava, että samakin ympäristö voi olla jossakin suhteessa tiheä mutta taas toisessa suhteessa väliä. Tiiviit maaseutuympäristötutkimuksen kylistä monissa (esim. Joenlaidassa) on asuntojen sisäistä tilaa runsaasti, mutta ulkotilaa suhteellisen niukasti.

Hyvin lähellä tiheyteen ja ahautteen liittyviä tarkasteluja ovat ihmisten ja eläinten territoriaalisia käyttäytymistä koskevat tutkimukset. Erään määritelmän mukaan sillä tarkoitetaan:

”Territoriaalinen käyttäytyminen on rajoitettua itsen ja ulkopuolisen maailman välillä. Siihen kuuluvat paikkojen tai esineiden personalisointi ja merkittäminen sekä kommunikoinen ryhmälle, että paikka tai esine ’kuuluu’ itselle tai ryhmälle. Personalisointi ja omistajuutta käytetään säätämään sosiaalista vuorovaikutusta ja helpottamaan erilaisten sosiaalisten ja fyysisten toimien hyödyntä. Puolustusreaktioita voi ilmetä jos territoriaalisia rajoja loukataan.” (Altman 1975, s. 107)

Tämä määritelmä korostaa territoriaalisuus-käsitteen sosiaalisia ja psykologisia sisältöjä; yksityisyyden säätelymekanismia sekä niitä tapoja, joilla sosiaalisia suhteita kussakin ympäristössä säädellään. Toiset, kapeammat määritelmät pelkistävät käsitteen rajojen puolustamiseksi ja kontrollioimiseksi. Tällöin ollaan lähempänä sitä tapaa käyttää territoriaalisuuden käsitettä, joka aikoinaan syntyi biologian ja antropologian piirissä. Uudemmat tavat käsitteen soveltamiselle ihmisyhteisöihin -muuallakin kuin alkuperäisheimoihin - ovat tehneet laajemat määrittelytavat vähemmän tärkeitä. (Brown 1987).

Altman (1975) jakaa territoriot kolmeen ryhmään sen mukaan, mien pitkäaikaisia ja psykologisesti tärkeitä erilaiset territoriot ovat. Primaarissa territoriossa, kuten kodeissa oleksellaan tavallisesti pitkä ja ne ovat hyvin tärkeitä ihmisille. Sekundaarisiin territorioihin on käyttöoikeus suuremmalla ryhmällä, mutta tilan käyttö on silti säännöllisten käyttöjen kontrollioivissa. Vaikka nämäkin territoriot ovat tärkeitä käyttäjilleen, ne eivät ole yhtä keskeisiä käyttäjien elämässä kuin primaarit territoriot, eikä niissä oleksella yhtä pitkää aikojaa. Julkisia territorioita vallataan vain lyhytaikaisesti, eivätkä ne ole psykologisesti kovin tärkeitä käyttäjille. Eri tasoisten territorioiden piirteitä on tarkemmin analysoitu taulukossa 1. Altmanin lisäksi myös Alexander (1977) on määritellyt eri tasoisia territorioita. Hänen käsitteistysään yksityinen ja puolijulkinen tila vastavat Altmanin primaari- ja sekundaariterritorioita. Julkisen tilan määrittely sen sijaan eroaa, vaikka termi on täysin sama. Alexanderille julkinen tila on ei-kenenkään maata.

Territoriaalisuus

Dimensio	Julkinen	Sekundari	Primari
Kasto	lyhytaikainen	lyhytaikainen, mutta säännöllinen käyttö tavallista	pitkäaikainen
Tärkeys	ei tärkeitä	melko tärkeitä	erittäin tärkeitä
Merkitsemisen syy	vallattu territorio	usein vallattu territorio	tavallisesti persoonallisuutta tai kostonhaju
Merkitsemisen ulottuvuus	vähän fyysisiä merkkejä; runsaasti verbaalisia ja ruumiinkielen merkkejä	ionkin verran fyysisiä merkkejä; vähän fyysisiä merkkejä; runsaasti verbaalisia ja ruumiinkielen merkkejä	runsaasti erilaisia merkkejä ja rajoja; verbaaliset ja ruumiinkielen merkit eivät yleensä ole hyönteellisiä
Reaktiot tunkeutuihin	paikanvaihto tai välittömien verbaalisten ja ruumiinkielen merkkien käyttö mahdollinen	paikanvaihto tai välittömien verbaalisten ja ruumiinkielen merkkien käyttö usein mahdollinen samoin kuin fyysisten merkkien korostaminen	paikanvaihto vaikeaa, turvautuminen lakiin, fyysisten merkkien ja rajojen korostamiseen tai verbaalisiin ja ruumiinkielen merkkeihin

Taulukko 1. Julkisten, sekundaarien ja primarien territorioiden väliset erot eri tasoilla. (Brown, 1987).

Jos tiheässä ympäristössä on ristiriitaisia naapurien välillä, kyse voi olla omaan territorioon sitoutumisesta, sen merkittämisestä ja puolustamisesta. Mitä psykologisesti tärkeämpi paikka on ts. mitä primaarimmasta territorista on kysymys, sitä voimakkaampia merkittämis- ja puolustusmekanismeita voi ilmiä. On huomattava, että territoriaalisuus ei välttämättä liity paikkaan eikä hänellä ole tunnesiteitä siihen, pelkkä omistaminen ei saa aikaan territoriaalista suhdetta ympäristöön.

Ahtauden vaikutuksia

Tiheä ympäristö voi aiheuttaa ahtauden kokemuksia, jolloin ionknaisteiset negatiiviset vaikutukset eivät ole välitettävissä. Seuraavassa selvitellään näiden vaikutusten luonnetta tarkemmin eri vuosikymmenillä tehdyjen tutkimusten ja erilaisten vallitsevien paradigmojen valossa.

Tiheyden vaikutusten tutkimuksen ensimmäisellä aollalla keskityttiin selvittämään tiheyden vaikutuksia eläimopopulaatioissa. Näissä, pääasiassa 1960-luvulla tehdyissä tutkimuksissa huomattiin, että tiheys aiheuttaa vakavaa stressiä eläimillä. Stressi voi johtaa fysiologisiin muutoksiin ja vaikuttaa jopa eloonjäämiseen ja lisääntymiskykyyn. Lian tiheissä olosuhteissa myös eläinten aggressiivisuus nähti lisääntyvän, vastustus- ja oppimiskyky heikenevän ja vetäytyvä käyttäytyminen syrjäyttävän tutkivaa käyttäytymistä. (Baum & Paulus 1987).

Tiheyden vaikutusten tutkimuksen toisella ja kolmannella aollalla siirryttiin ihmisten tutkimiseen tiheissä ympäristöissä. Yleistulos näissä tutkimuksissa oli, ettei ahtaus vaikuta ihmisiin

seen yhtä radikaalisti ja suoraviivaisesti kuin eläimiin (Kellert 1984).

Ihmissiin kohdistuvat tutkimukset alkoivat laajilla korrelaatio- ja tutkimuksilla yhtiäitä ympäristön (erityisesti kaupunkiympäristön) tiheyden ja toisaalta sairauksien tai sosiaalisten ongelmien välisestä yhteydestä. Vielä tässä vaiheessa ei juurikaan tehty eroa fyysisen ja kokemuksellisen tiheyden välillä. Vasta tiheyden tutkimuksen kolmannella aollalla tämä ero tehtiin ja kimustus siirtyikin yksittäisiin kokemuksiin tiheydestä ja kokemusten taustalla oleviin psykologisiin prosesseihin. Koska suurin osa tästä tutkimuksesta tehtiin laboratorio-olosuhteissa, on tulosten yleistäminen muihin ympäristöihin ongelmallista ja tutkimuksen ekologinen validiteetti kyseenalaisten. (Baum & Paulus 1987).

Joissakin korrelaatiotutkimuksissa osoitettiin tiheän kaupunkiympäristön vaikuttavan rikollisuutta sekä fyysisiä ja psyykkisiä sairastuvuutta lisäävästi. Kuitenkaan toisissa tutkimuksissa näitä yhteyksiä ei löydetty. Korrelaatiotutkimusten ongelmaksi koituukin ilmiön monisyisyys: kaupunkiympäristössä on tiheyden lisäksi lukuisia muita tekijöitä, jotka ovat voinneet olla vaikuttamassa havaittujen vaikutusten syntyyn, esimerkiksi tiheän kaupunkiympäristön melu ja saasteet voivat yhtä hyvin lisätä sairastuvuutta kuin tiheys itsessään. Samoin on mahdollista, että psyykkisistä ongelmista kärsivät tai epäsuosittaiset yksilöt hakeutuvat muita useammin tiheään ympäristöön tai heidän on pakko osua sille taloudellisista syistä. (Baum & Paulus 1987).

Vaikka tiheyden kokeellisten tutkimusten yleistäminen on ongelmallista, on kuitenkin löydetty joitakin yhteneviä tuloksia. Tulokset viittaavat siihen, että ahtauteen liittyy monia fysiologisia, sosiaalisia ja psykologisia vaikutuksia. Vaikutukset ovat mielenkiintoisia kyllä samoin kuin muhin stressitekijöihin liittyvät seuraukset. Ahtauden fysiologisiin vaikutuksiin kuuluvat mm. verenpaineen ja pulssin kohoaminen. Esimerkkejä sosiaalisista ja psykologisista vaikutuksista ovat sosiaalisten kontaktien vähtely, outtaminen vähentäminen ja aggressiivisuuden lisääntyminen sekä vaikutukset lasten älylliseen kehitykseen. Kontaktien vähtely ilmenee tavallisesti tilanteissa, joissa suuri määrä ihmisiä on ahtaantunut rajalliseen tilaan. Aggressiivinen käyttäytymisen on todennäköisempää, jos vähäisempikin määrä ihmisiä joutuu kilpailemaan samasta, hyvin pienestä tilasta. (Baum & Paulus 1987). Ensimmäinen tilanne saattaa sopia paremmin tiheän naapuruston suuressa kaupungeissa ja jalkimäinen harvinaisen tiheästi rakennettuun kylään maaseudulla.

On huomattava, että jokapäiväiseen elämään liittyvät pienet riidat ja konfliktit vaikuttavat yleisesti psykologista hyvinvointia laskevasti vain erityisen tiheässä ympäristössä (Lepore ym. 1991). Jotkut tutkijat (Evans ym. 1989) uskovat sosiaalisten tukitietaristelmien murtumisen olevan se välittävä mekanismi, joka johtaa psyykkisen hyvinvoinnin laskuun tiheässä ympäristössä.

Ahtauden negatiivisia vaikutuksia on selitetty ainakin neljällä tavolla. Ensimmäkin ahtauden ohdistavuus saattaa palautua käyttäytymiseen liittyviin esteisiin, ahtaus vähentää käyttäytymisen vapautta (Stokols 1972, 1976, Proshansky ym. 1970). On huomattu, että tiheys yhdistettävä riittäviin resursseihin ei tuota läheskään yhtä paljon negatiivisia vaikutuksia kuin silloin, kun tiheys liittyy rajoittuihin resursseihin. Syrhy kilpailullanne, jolloin käyttäytymisestä tulee pakotettua. Kilpailu vähäisistä resursseista, esimerkiksi tilasta, johtaa joskus aggressiiviseen käyttäytymiseen¹.

Toisentyypiset selitysmallit taas korostavat ahtauden aikaansaamaa kontrollin vähenemistä. Ahtaus tekee ympäristöstä vaikeasti ennustettavan, jolloin ihmiset joutuvat hallitsenomaan tilanteisiin. Altmanin (1975) mielestä ahtauden kokemuksessa on kysymys yksityisyyden säätelymekanismien epäonnistumisesta. Haluamme yleensä itse säädellä sosiaalisia kontaktejamme, mutta harva voi valita naapuritilaan. Edellisessä luvussa mainittiin vaikeus sopeutua jokapäiväisen elämän sosiaalisiin stressitekijöihin tiheässä ympäristössä voidaan myös selittää kontrollin vähenemistä. Ahtaasti asuva ei ehkä tunne voivansa tehdä paljoakaan riitojen välttämiseksi tai niistä toipukseen. Toinen selitys ilmiölle on, että tihed ympäristö uhkaa yleisellä tasolla sosiaalisia tukijärjestelmiä, mikä taas johtaa käyttäytymyksen selviä muista, pienemmistä stressitekijöistä. Jatkuvaa, krooniseen stressiin aiheuttajaan sopeutumisen syö voimia sopeutua muihin, samanaikaisiin stressitekijöihin. (Lepore ym. 1991).

Kolmanneksi ahtaus voidaan liittää asijärjestelmämme tai sosiaalisen vastaahtokykymme ylikuormitukseen. Hermojärjestelmämme vastaahtokky on eri yksilöllillä erilainen. Ihmiset onkin jaettu ns. screenerihin ja non-screenerihin (Mehrabian 1976), joista ensimmäinen kykenevät tehokkaasti erottamaan olennaisen ja epäolennaisen informaation, suodattamaan pois vähemmän merkityksellisiä ärsykeitä ja siten pystyvät käsittelemään suuremman määrän informaatiota ilman ylikuormitusta. Non-screenerit taas vastaanottavat suuremman määrän ärsykeitä, joihin kuuluvat myös toisten ihmisten tunnereaktiot, mutta joutuvat samalla alttiimmiksi ylikuormituksen aiheuttamalle stressille. Hämmästyttävää ei ole havainto, että screenerit selvivät paremmin tiheässä ympäristössä kuin non-screenerit (Baum ym. 1982).

Kuten aisti-informaation käsitelyssä, yksilöt (ja eri kulttuurit) eroavat myös siinä suhteessa, minkäasteista sosiaalisia kuormitusta pidetään sopivimpana. Yleensä ääriäisen kuormitus (ahtaus) johtaa yritykseen vähentää kuormitusta esimerkiksi vetäytymällä omiin aloihin. Vastavoitavoittelun diffuusa stimulaation aste (eristyneisyys) saa ihmisen ottamaan käyttöönsä kaikki keinonsa lisätä sosiaalisia vuorovaikutuksia. Sosiaalisten kontaktien laadullisiin merkityksiin. Jos suuri määrä ihmisiä on tiivissä ympäristössä, ahtauden kokemukset ovat todennäköisempää kuin samalla tiivyyden asteella tuhtujen ihmisten parissa. (Rapaport 1975, Altman 1975).

Neljänneksi ja viimeiseksi tiheyden vaikutuksia voidaan selittää ns. intensiteetti-hypoteesin avulla. Freedmanin (1975) mukaan ahtaus intensifioi sekä positiivisia että negatiivisia tunteita. Jos tilanne alunperin koetaan positiivisyydeksi, tiheys on omiaan voimistamaan positiivisia tunteita - ja päinvastoin. Tunteiden intensifioitumisen takana on se, että tiheys tekee tilanteessa mukana olevista ihmisistä entistä tärkeämpiä ja vahvistaa heihin suuntautuvia reaktioita. Freedmanin teoria jättää huomiotta sen tosiasian, että usein tiheys muuttaa myös kokemusten laadun, ei vain niiden intensiteettiä.

Miksi joltkut ihmiset sietävät enemmän tiheyttä kuin toiset? Miksi suomalaiset näyttävät välttävän enemmän tilaa ympärillään kuin aasialaiset? Vastaukset löytyvät kaikkien ihmisten käyttämisistä ns. coping-mekanismista. Coping-mekanismilla yleensä tarkoitetaan kaikkia niitä keinoja, joita yksilö tai ryhmä käyttää sopeutukseen stressaavaan tilanteeseen. Tiheään ympäristöön sopeutumisen tavot voidaan jakaa psykisen sisäisiin, intrapsyykkisiin mekanismeihin sekä sosiaalisiin, kulttuurisiin ja fyysisiin mekanismeihin.

Liian lähellä olevaan naapurin voidaan yrittää sopeutua suuntaamalla tarkkaavuus omiin asioihin ja oman perheen sisälle (=intrapsyykkinen mekanismi) tai välttämällä syvempiä kontakteja naapurin kanssa (=sosiaalinen mekanismi). Tähän voimme pyrkiä esimerkiksi ajoittamalla ulos meneminen niin, ettei tarvitse kohdata tai välitellä katekontaktia naapurin. Saadamme myös rakentaa korkean aidan oman pihan ja naapurin pihan välille (=fyysinen mekanismi) tai pyrimme luomaan yhteiset pelisäännöt kummallekin perheelle sopivasta yksityisyyden ja sosiaalisuuden asteesta (=kulttuurinen mekanismi).

Eri yksilöt eroavat tiheyden kokemisessaan. Ensimmäkin kokemisen tapa liittyy sukupuoleen: miehet näyttävät olevan naisia taipuvaisempia kokemaan tilaa koskevat rajoitukset uhkaavina. Tiheyden kokeminen liittyy myös siihen, mikä käsitys ihmisillä ylipäätään on omista vaikutusmahdollisuksistaan ympärillään tapahtuviin asioihin. Ihmiset, joilla on ns. sisäinen locus of control tuntevat pystyvänsä itse paremmin vaikuttamaan ulkopuolisiin tapahtumiin kuin henkilöt, jotka tuntevat olevansa ympäröivien tapahtumien armoilla (ulkoisen locus of control). Koska tiheyden negatiivisen kokemuksen eräs selitys-malli on juuri siinä, että tihed ympäristö vähentää entisestään kontrollimahdollisuuksia, voisi olettaa ahtauden kokemuksen olevan todennäköisempää jälkimmäisellä ryhmällä. Näin onkin osoitettu tapahtuvan lyhytaikaisesti ahtaassa tilanteessa, joissa sisäisen kontrollin omaavat ihmiset sietävät tilannetta paremmin, erityisesti jos ahtaus on ennakoitavissa. Pitkäaikainen ahtaus taas vaikuttaa päinvastoin pahemmin juuri tähän ryhmään. Ihminen, joka tavallisesti tuntee pystyvänsä vaikuttamaan melko paljon ulkopuolellaan tapahtuviin asioihin, sietää huomasti ahdasta ympäristöstä, jolle ei kuitenkaan voi mitään. (Evans & Lepore 1992).

Tiheyteen sopeutuminen

Eri yksilöt preferoivat erilaisia coping-mekanismia. Samoin eri kulttuurit ovat kehittäneet erilaisia coping-tyylejä. Joskus mekanismit toimivat hyvin: kiinalaiset esimerkiksi valitsivat vapaaehtoisesti erittäin tiivissä yhteisössä asumisen. He ovatkin kehittäneet erilaisia keinoja tilanteeseen sopeutumiseksi. Kadeissa eri huoneet palvelivat monta eri tarkoitusta, kiinalainen aikakäsitys on hyvin joustavaa eikä melua pidetä stressaavana, vaan elämän ja toiminnan merkinä. Kulttuuriset coping-mekanismit ulottuvat vieläkin ihmisten välisen suhteen säätelyyn. Ahtauden tunnetta estää mm. se, että ihmisten välisissä kohtaamisilanteissa ei odoteta emotionaalista sitoutumista. Myös tiukka status- ja roolihierarkia palvelee samaa tarkoitusta. (Ariello & Thompson 1980).

Tiheyden säätelyyn liittyvät mekanismit palvelevat yksilön sopeutumista stressaaviin tilanteisiin, joista tiheidä ympäröivät on yksi esimerkki. Eräs säätelymekanismiin liittyvä ongelma on, että mekanismit soveltaan ulottaa koskemaan muutaakin tilanteita kuin sitä, jossa se alunperin oli tarpeen (Evans ym. 1989). Esimerkki tästä, ns. ylijäljestämisestä on meluisassa ympäristössä kasvanut lapsi, joka on oppinut vähemmän ei-toivottavia kuulolärsykeitä, mutta joka sulkee korvansa myös tavallisella puheella ja kärsii siksi puhe- tai lukemisvaikeuksista. Tilheässä ympäristössä asuva ihminen, joka on ottanut käyttöön sosiaaliset säätelymekanismit ja pitänyt etäisyyttä ihmisiin, saattaa suhtautua varauksellisesti ihmisiin kaikissa muissakin ympäristöissä. Tästä ylijäljestämisen muodosta onkin saatu empiriasta todisteita tutkimalla opiskelijoita, jotka asuvat tiivissä asuntoloissa (Baum & Valins 1979).

Theyden kokeminen erilaisissa naapurustoissa

Edellisissä kappaleissa on eri yhteyksissä korostettu theyden kokemuksen kontekstuaalisuutta; kokemus on aina aikaan ja paikkaan sidoksissa eikä noudata suoraviivaisia lakeja. Tällä perusteella voi olettaa, että tiheys koetaan hyvikin eri tavoilla erilaisissa naapurustoissa. Vaikka Tiivistä maaseutuympäristö-tutkimuksen kylille on yhteistä se, että ne ovat maaseudulla ja niiden theyden asteet ovat läheltä toisiaan, saattavat naapurustot erota fyysisesti, sosiaalisesti tai kulttuurisesti niin paljon, että tiheys koetaan niissä eri tavoin.

Tutkimuksessa mukana olevien kylien fyysisiä ominaisuuksia on käsitelty monipuolisesti luvussa 3. Psykologisesti mielekäs tapa tarkastella pihojen tai laulempien alueiden fyysisiä piirteitä on analysoida niitä toimintamahdollisuuksia ts. taruomina (Gibson 1979), joita erilaiset tilat mahdollistavat. Kyse on niistä tarpeista, toiveista tai mahdollisuuksista, joita tilojen käyttöillä on, mutta samaan aikaan myös niistä fyysisistä piirteistä, jotka joko mahdollistavat tai rajoittavat haluttuja toimintoja. Erityisen mielenkiintoista tämän tutkimuksen kannalta on, missä määrin theyden koetaan olevan yhteydessä pihojen toimintamahdollisuuksiin.

Erialaisten naapurustojen sosiaalisia ja kulttuurisia piirteitä voi Warrenin (1978) tapaan analysoida tyypittelemillä naapurustoilla. Luokittelun perustana on tällöin naapuruston sisäinen vuorovaikutus, yhteydet ympäröivään yhteisöön sekä alueen

identiteetti. Eri tekijöitä vairoimalla päädytään kuuteen naapurustotyyppiin:

1. Kokonainen naapurusto
- paljon face-to-face kontakteja
- ympäröivää yhteisöä vastaavat normit ja arvot
2. Nurkkakuntainen naapurusto
- paljon vuorovaikutusta alueen sisällä, mutta vähän yhteysistä ulkomaailmaan
- suojalee omia arvojaan ja suodattaa muut arvot pois
3. Hajonainen naapurusto
- epämuodollinen vuorovaikutus puuttuu
- muodollisia organisaatioita on, mutta niiden arvot eivät välttämättä vastaa paikallisten arvoja
4. Naapurusto ponnahduslautana
- asukkaat ovat huonosti sitoutuneet alueeseen, mutta heillä on vahvat siteet muualle
- vain muodollista vuorovaikutusta, asukkaista viettävät ulkopuoliset ryhmät enemmän kuin alueen sisäiset
5. Siirtävävaiheessa oleva naapurusto
- vähän vuorovaikutusta, osallistumista ja helkko identiteettiä
- paljon muuttoiliekettä
6. Anonyymi naapurusto
- vuorovaikutus ja identifioituminen paikallistasolla ja suhteessa laulempaan yhteisöön puuttuu kokonaan
- tyyhin organisoitumaton ja pirstoutunut asuinalue

Tässä luokittelussa ei huomioida ollenkaan alueiden fyysisiä eroja. Naapurustojen kulttuurisia ja sosiaalisia piirteitä voi kuitenkin tarkastella myös suhteessa paikkoihin. Rivlin (1987) mielestä naapurustojen toimivuuden tai toimintamahdun kannalta olennaisista on (a) missä määrin naapurusto pystyy hyödyntämään asukkaiden henkikielkohattaisia tarpeita ja erityisesti missä paikoissa nämä tarpeentyydytykset tapahtuvat, (b) minkäasteista ihmisten keskinäinen yhteenkuuluvuus on ja mihiin paikkoihin vuorovaikutus keskittyy sekä (c) naapuruston historia, mihiin tarpeiden tyydytys ja yhteenkuuluvuus ovat vaihdelleet eri aikoina, minkälaisia yhteisiä muistoja tai tapoja on kehittyneet ja mitkä paikat ovat tässä suhteessa tulleet merkitykselliseksi.

Hyvin harvoin tiivyyden kokemista on selvitetty todellisissa naapurustoissa. Suurin osa tiivyyttä ympäröivästä koskevasta tutkimuksesta on tehty laboratorio-olosuhteissa ja silloinkin, kun on tutkittu todellisia ympäröivästä, ympäröivästä rajoittuvat usein pienehköiksi tuliksi tiloiksi (koulu, leikkikenttä) tai ovat sisätiloja, kahviloita, odotushuoneita ym. (Ariello & Thompson 1980). Antropologi Sally Engle Merry (1987) tutkimus on ansiokas poikkeus, jossa on uskaltanut todellisiin asuin-ympäristöihin.

Merry tutki 35.000 asukkaan "Jacksonin" (peitenimi) kaupungin ja sen neljää, n. 1000 asukkaan itsestä rakennettua kaupunginosaa. Kaksi kaupunginosasta on vanhoja, vuosisadan alusta ja viime vuosisadan puolella rakennettuja, keskiauroroppalaisia rivitaloalueita. "Hilltowne" on valkoisten työväen asuinalue, jossa asuu perheitä ja monen sukupolven takaa. Fyysisesti "Hilltowne" muistuttaa "Oldtowne" rakennettiin alunperin eläintaloudeksi, mutta se on muuttunut työväestön alueeksi, paitsi aivan viime aikoina alueelle on muuttanut nuoria juppiperheitä. Toiset kaksi Merryn tutkimista alueista ovat uudempiä, n. 15 vuotta sitten rakennettuja keskiluokkaisia alueita, jotka koostuvat samanlaisista, itseään rakennettuja omakotitaloista. "Riverdale" on alueista hieman itäempimpi ja "Hamiltonissa" asuu jonkin verran paremmin toimeentulevia ihmisiä.

Kun Merry tutki alueiden sosiaalista elämää ja naapuruiden välisistä ristiriitojen määrää, erotuivat molemmat vanhat alueet uudemmissa ristiriitojen suuremmalla määrällä. "Oldtownesssa" ristiriitoja oli kaikista eniten, kaksi kertaa enemmän kuin muilla alueilla yhteensä. Ristiriitoja syntyi esimerkiksi melun, koirien, lasten ja vandalismin kautta. Toisaalta vanhoilla alueilla myös positiivinen sosiaalinen vuorovaikutus oli vireämpää. Suoria, face to face kontakteja oli selvästi enemmän kuin uusilla alueilla, joissa kontaktit olivat minimaalisia. Ristiriidat hoidettiin uudemmilla alueilla tavallisesti poliisin avulla.

Merry selittää tutkimustulostaan "Oldtownen" erityisen suuresta ristiriitojen määrästä transiitio-käsitteen avulla. Kaupunginosista "Oldtowne" on ainoa, joka on muutoksen tilassa, jolla ei ole selkeää identiteettiä. Jos alueella muuttaa asukas muualle, hänet voi korvata täysin erityyppinen ihminen. Muilla kolmella alueella näin ei yleensä tapahdu. Sosiaalisesti muuttaville asuinalueille yhteisen tilan käyttöä koskevat konfliktit ovat tyypillisiä. Epäselvä identiteetti johtaa epävarmuuteen myös siitä, kenen sääntöjä noudetaan.

Merryn tutkimista naapurustoista ainakin Oldtownessa on piirteitä useammasta kuin yhdestä Warranin luokittelemista naapurustotyyppistä. Tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että tiivis vuorovaikutus (kokonaisuudessa n. 1000 asukasta naapurustoisissa) sekä siirtymävaiheen epäselvä identiteetti ovat tekijöitä, jotka lisäävät koettujen ristiriitojen määrää yhteisössä. Koska Merryn tutkimissa naapurustoissa oli samaan aikaan sekä runsaasti konflikteja että paljon vuorovaikutusta, voi oletella, että ristiriidat ovat vähimmäistason läheisiä toisiaan asuvat naapurit ylipäätään ovat läheisesti tekemisissä toistensa kanssa.

Tiivii maaseutuympäristö- tutkimuksessa ei varsinaisesti selvitetä mukana olevien kylien sosiaalista rakennetta. Sisällityhmällä tutkimukseen erilaisia, eri puolilla Suomea sijaitsevia kyliä, voidaan kuitenkin päästää niiden sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden jäljille, jotka ovat olennaisia tiheyden kokemisessä ja sen vaikutuksessa arkiseen elämään. Vähintään yhtä

painokkaasti selvitetään kuitenkin fyysisten olosuhteiden roolia tiheyden ympäristön kokemuksen prosessissa. Yhdyskuntien ja rakennusten suunnitteluratkaisuja onkin tutkittu minimaalisesti suhteessa tiheyden kokemiseen. Tämän tutkimuksen eräs tarkoituksena on pyrkiä paikkaamaan tätä aukkoa.

Tiivii maaseutuympäristö- tutkimuksen tiheyden kokemista selvitävä osuus pyrki vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten tiheys koetaan erilaisissa, eri puolilla Suomea olevissa kylissä? Häiritseekö naapurin läheisyys asukkaita ja jos häiritsee, minkäasteista häiriö on?
2. Minkälaisia konflikteja naapuruiden välillä esiintyy?
3. Minkälaisia vuorovaikutusta naapuruiden välillä esiintyy?
4. Minkälaisia mahdollisuuksia pihat tarjoavat asukkaiden erilaistulle aktiiviteetille?
5. Missä sijaitsevat asukkaiden mielipaikat ja paikat, jonne he hakeutuivat halutessaan olla rauhossa?
6. Eroavtko maatii- ja mäkitytötyypiset kylät kohdissa 1 - 5 mainittujen tekijöiden suhteen?
7. Eroavtko pysyvästi asuvat ja loma-asuntoväläiset kylät kohdissa 1 - 5 mainittujen tekijöiden suhteen?
8. Vaikuttavtko fyysiset suunnitteluratkaisut kohdissa 1 - 5 mainittuihin tekijöihin? Suunnitteluratkaisuna tässä tarkastellaan:
 - a) asuinrakennuksen etäisyyttä lähimmäistä naapurista
 - b) pihapiirin kokoa
 - c) pihapiirin rakennettua osuutta

Tiivii maaseutuympäristö- tutkimuksen kokemukselliseen osaan valittiin 6 kylää: Joenlahti, Sillanpää, Mutkanvarsi, Itäinen, Läntinen ja Eteläinen. Kylien fyysiset piirteet on kuvattu luvussa 3. Kylistä tutkimusotokseen valikoituvat ne talot, joista oli tehnyt tarkka inventointi. Tässä tutkimuksen osassa kylät on jaoteltu kahteen ryhmään aluksi sen mukaan, ovatko kylät maatii- vai mäkitytötyypisiä sekä toiseksi sen perusteella, onko kylissä huomattava loma-asutus vai ei.

Haastattelujen ja kyselyyn vastanneiden ikä- ja sukupuolijakaumat on esitetty taulukossa 2. Tutkimukseen osallistuneet olivat asuneet keskimäärin yli 33 vuotta siinä kylässä ja yli 27 vuotta siinä talossa, jota tutkimus koski. Synyperäisiä asukkaista oli yli puolet eli (52,8 %).

Tiivii asuin ympäristön kokemista tutkittiin kahdessa vaiheessa: ensimmäisessä vaiheessa Joenlahden ja Sillanpään asukkaista tutkittiin käyttäen menetelmänä yksilöllistä (tai perhekohtaisia) haastattelua. Toisessa vaiheessa laadittiin kyselylomake Joenlahdessa ja Sillanpäässä tehdyin haastattelujen perusteella (ks. liite 2). Haastattelun ja kyselyn sisältö vastasi toisiaan melko tarkasti, kyselylomakkeessa vastauspapoa vain muokattiin strukturoidummaksi vastaamisen ja tulosten käsittelyn helpottamiseksi. Kyselylomake lähetettiin 42 taloon, joista ensimmäisellä kierroksella vastasi 63,9 %. Kartturioiden lähtetäminen jälkeä lopulliseksi vastausprosentiksi tuli 86,1 % (ks. taulukko 3).

Tutkimuksen kysymyksenasettelu

Tutkimusmenetelmä tiividen kokemusten kartoittamiseen

Tutkitut kylät

Haastatellut asukkaat

Metodit

Kylä	Ikä	31-65 v.			keskiarvo	Sukupuoli		Yht.
		alle 30 v.	31-65 v.	yli 65 v.		nainen	mies	
Joenlaita	3	6	2		47,4	4	7	11
Sillanpää	1	5	1		52,7	4	3	7
Murkanvarsi	-	2	1		58,0	1	2	3
Läntinen	1	11	7		58,9	12	8	20
Hätinen	2	2	1		48,8	4	1	5
Eteläinen	1	5	1		43,7	4	3	7
Yht.	8	31	13		52,6	29	24	53

Kylä	Haastattelut	Kyselylomake			
		ihänetty n	palautettu n	posti n	palautus% n
Joenlaita	6 taloa 11 henkilöä	-	-	-	-
Sillanpää	3 taloa 4 henkilöä	6	3	-	50 %
Murkanvarsi	-	4	3	1	100 %
Läntinen	-	25	20	5	100 %
Hätinen	-	7	5	-	71 %
Eteläinen	7 taloa 7 henkilöä	-	-	-	-
Yht.	16 taloa	42	31	6	86,1 %

Yhtäältä: taulukko 2. Tutkimukseen osallistuneiden asukkaiden iä- ja sukupuolijakaumat.

Alhaalla: taulukko 3. Haastattelut ja kyselylomakkeen avulla tutkitut osukkaat.

Kussakin kuudessa kylässä tutkittiin yhteisöjen sosiaalisia elämä, sosiaalisen vuorovaikutuksen määrää ja laatu, naapurireiden välillä esiintyneiden konfliktien määrää ja laatu sekä tilojen vaikutusta perheiden arkielämään, erityisesti ulkoiltojen käyttöön.

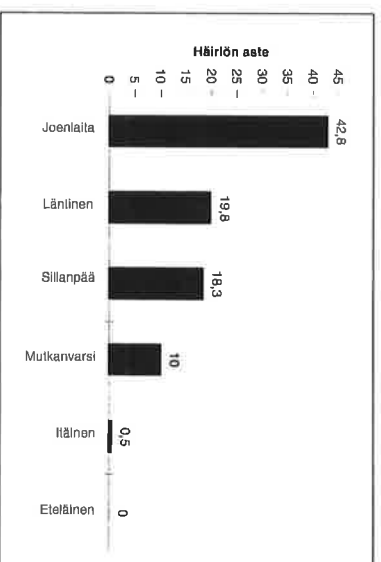
Kaikkien kuuden kylän osukkaat arvioivat numeerisella asteikolla sitä häirion astetta, joka seuraava aiheesta asuinympäristöstä. Kuva 1 osoittaa, että Joenlaidan osukkaat kokivat tilaydestä aiheutuvaa häiriötä eniten ja Eteläisen osukkaat vähiten. Keskimäärin naiset kokivat häirion hieman lievempanä (keskiarvo = 16,4) kuin miehet (keskiarvo = 20,8).

Kun osukkailla kysyttiin, miten hyvin tai huonosti he ylipäätään viihtyvät asuinalueellaan, vain yksi asukas ilmoitti viihtyvänsä melko huonosti, 86 % kaikkien kyläen osukkaista viihtyi hyvin tai erittäin hyvin (loput eivät osanneet sanoa). Joenlaidassa viihdyttiin keskimäärin huonoiten (viisipointaisen asteikon keskiarvo x = 3,6) ja Murkanvarressa parhaiten (x = 5,0).

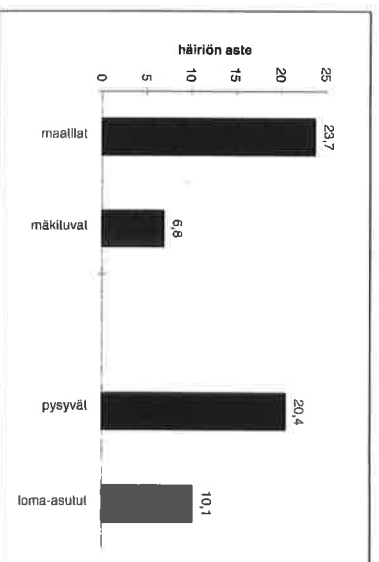
”Jos ihon uutta iohonki silille rakentaa, kattoo uutta asuinpaikkaa, on se joihenki parempi se oma rauha, jos on jonku veran hajurakoa naapuriihin. Siinä on kaiken näkööstä, ihon voon tuollainen meteli soittaa tulla ... Ei se piiremmän päälle ja koko elämästä asua, ei tämä mikää ihanteellinen paikka asua tälläinen tiivis kylä oo, kylä se on parempi, jos on pikkuisen vdiilyttä.” (mies, Joenlaita)

Tulokset

Tilayden kokeminen eri kylissä

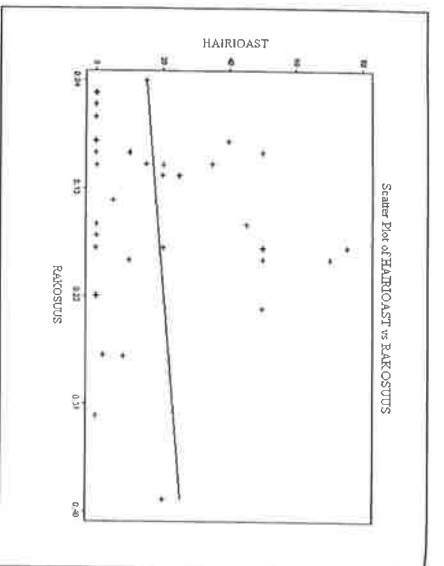

Kuva 1. Perinteisissä kylissä eri puolilla Suomea osuvien ihmisten keskimääräiset arvioinnit tilayden häirion astesta. Arvioinnitasteikkona käytetty asteikkoa 0-100, jossa 0 = ei mitäänlaista häiriötä, 100 = maksimaalinen häiriö.

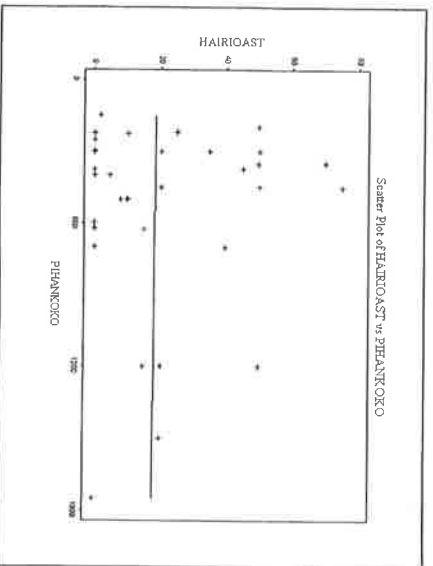
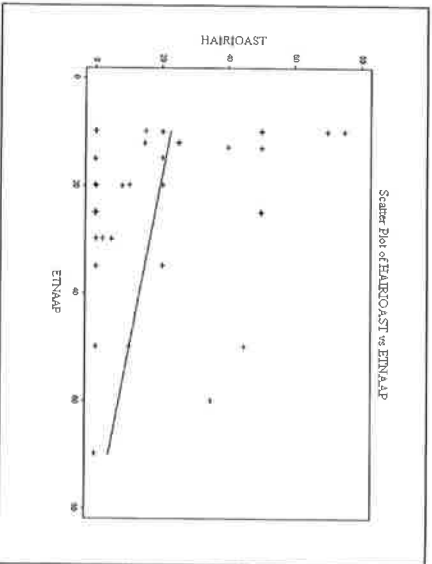

Kuva 2. Tilaydestä aiheutuvan häirion koettu aste erityyppisissä kylissä. Arvioinnitasteikkona käytetty asteikkoa 0-100, jossa 0 = ei mitäänlaista häiriötä, 100 = maksimaalinen häiriö.

Kuva 3. Häiriön koettu aste suhteessa pihan rakennettun osuuteen.

Kuva 5. Häiriön koettu aste suhteessa etäisyyteen lähimmistä naapurista.

Kun erityyppisiä asuinryhmiä tarkastellaan ryhmittäin, osoittautuu, että maatilavalmisissa kylissä (Joenlahti, Sillanpää, Mukkanvarsi) häiriötä koettiin enemmän kuin mäkikuppahyyppisissä kylissä (Läntinen, Itäinen, Eteläinen). Vastavastoin koettu häiriö oli suurempi kylissä, joissa osuus oli lähes 100 %:sti pysyväluonteista (Joenlahti, Sillanpää, Eteläinen) kuin kylissä, joissa loma-osuutuksen osuus oli vähintään 40 % (Läntinen, Itäinen, Mukkanvarsi). Vt. kuva 2.

Kun koetun häiriön astetta tarkastellaan suhteessa kylien fyysiseen suunnitteluratkaisuun, käy ilmi, että häiriön aste liittyy suunta-antavasti pihan rakennettun osuuteen ja etäisyyteen naapurista. Sen sijaan pihan koko ei vaikuta koetun häiriön asteeseen. Kuvissa 3 - 5 on esitetty näiden fyysisten piirteiden yhteys koetun häiriön asteeseen. Häiriö koetaan siis sitä suuremmaksi, mitä suurempi pihan rakennettu osuus on ja mitä pienempi on etäisyys lähimpään naapuriin. Molemmista tapauksissa korrelaatiot tekijöiden välillä ovat niin heikot, että varsinaisista yhteyksistä on harhaanjohtavaa puhua.

Seuraavissa luvuissa analysoidaan tarkemmin yhtäältä koettujen häiriöiden tai konfliktien tyyppiä ja toisaalta vuorovaiikutuksen eri muotoja.

Sen jälkeen, kun asukkaat olivat arvioineet tiheydestä koetun häiriön astetta, heiltä kysyttiin tarkemmin häiriön muodoista. Joenlaidan asukkaat mainitsivat eniten (yht. 13) erilaisia, naapureiden läheisyyteen liittyviä häiriön muotoja, mutta myös Läntisessä häiriötyyppiä oli runsaasti. Sen sijaan muissa kylissä esintulleita häiriöitä oli vähemmän, pääasiassa häiriötyypit olivat tällöin meluhaitta ja liian suora näkökyky naapuriin. (ks. taulukko 4).

Naapuruston keskinäiset konfliktit

Taulukko 4. Haastattelussa¹ ja kyseisissä² mainitut konfliktityypit eri kylissä.

Konfliktityyppi	Joenlahti ¹	Sillanpää ¹	Mukkanvarsi ²	Läntinen ²	Itäinen ²	Eteläinen ¹
meluhaitta	x	x		x		x
näkökyky	x		x	x		x
kovin haukunta	x	x				
hoiut	x					
lumen luontiin liittyvät erimiel.	x					
pudonneet lehdet	x					
maatal.konkaiden oihaut. häir.	x					
maatal.konkaiden liittyvät erimiel.	x					
tien kunnossapit. liittyvät erimiel.	x					
läpikulku	x	x		x		
rakentamiseen liittyvät erimiel.	x					
rajoitdat	x	x				
sosiaalinen kontrolli	x					
riidat / sosiaaliset ongelmat	x					
erilaiset elämäntavat	x					
konfliktityypien kokonaismäärä	13	3	1	7	0	2

Eri kylissä ilmennneiden konfliktien taustajona voitiin tutkia erityisesti niissä kylissä, joissa ainestoa koettiin henkilökohtaisissa haastatteluisissa (Joenlahti, Sillanpää, Eteläinen). Esimerkiksi Joenlahdessa, jossa esiintyneiden konfliktityyppien määrät olivat runsain ja jossa myös tilheyden aiheuttama häiriö koettiin selvästi suurimpana, asukkaat esittivät omia tulkintojaan nykytilanteeseen johtaneista tekijöistä. Joenlahti oli myös kylistä ainoa, jossa naapurisuhteet olivat selvästi tulehtuneet: asukkaat eivät aina edes tervehtineet toisiaan (ks. seuraava luku). Naapureiden välisiä riitoja oli joskus puhtu jopa oikeudessa.

"Pitää naapurit ja melekään lymys kulukia omalla markilla:" (mies, Joenlahti)

"Viittä ystävyttä, se olis se paras sana. Sanotahan hei ku tuloo vastahan mutta siihen se jää sitte. Eikä jos on joku oikeen pakoitava tarve, on jollaki asiaa tai vastaavaa, niin sitte tieteenki, ei muuten." (mies, Joenlahti)

"Alakuikaona mä kun on madalla syntynny niin tietysti yritin sille (naapurille) puhua ja toimittella, eikä sanaa, ei muuta kun selkänästä kääntä niin se jäi siihen. Nyt ei oo vissiin 20 vuoteen puhutu yhtä mitää." (nainen, Joenlahti)

Joenlahtien naapuruston keskinäisille ongelmille asukkaat löysivät kolme erityyppisiä syitä. Ensimmäinen syy oli ilmeisesti omaisten ihmistyypit. Sen mukaan polkukunnan ihmisille luonteenomainen katouden mentaaliheitti myrkyttää ihmistyypit. Vaikka yhteistyö voisi olla itsellekin edullista, katous estää antamasta toiselle mahdollisuutta hyödyä. Toisena mahdollisena selityksenä riidoille tarjottiin historiallisia syitä. Aikaisemmatkin sukupolvet ovat riidelleet ja perinne jatkuu edelleen. Kolmantena syyinä ongelmille asukkaat mainitsivat ammatinharjoittamiseen, tässä tapauksessa maanviljelyyn ja kiertäisiin ympäristöön ja toisiin kuin yleensä, hyövävästä valtaosa tapahtuu kotiympäristössä. Nykyaikaisilla maatalouskoneilla on vaikea kulkea pienillä tonteilla ja koneiden vaatimat säilytyslatit tuovat painetta rakentaa. Koska rakentamiseen tarvitaan naapurin lupa, ovat rakentamiseen liittyvät konfliktit mahdollisia.

"Karehtiminen ja katkeruus meitä kohtaan, sitä sen juontaa kaikki." (nainen, Joenlahti)

"Jos sanotahan suomeksi niin ne on veren kuljetamaa riitoja." (mies, Joenlahti)

"Jos tulis reppu seliäs töistä ja sais pistää oven kiinni, vieläkin tihämpänä vois asua. Jotta pyörittää tätä maanviljelystouhua, siinä aino on ongelmanasa." (mies, Joenlahti)

Muissa kylissä konfliktit eivät olleet yhtä kärsinyttä kuin Joenlahdessa. Myös Sillanpäässä ja Läntisessä oli ongelmia, mutta niitä pidettiin tavalliseen elämään luonnollisesti kuuluvina. Konfliktit esitettiin samansuuntaisia syitä kuin Joenlahdessa.

"Ei meillä oo ollu sellasta tyylää että otaas riirethy kylän ihmisten kans." (nainen, Sillanpää)

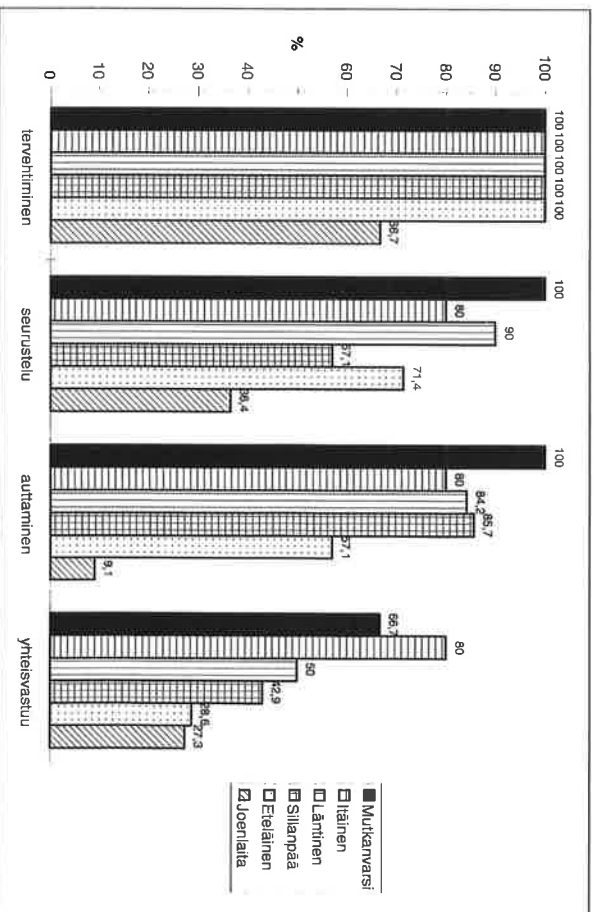
"Se on sellasta hyvin viiltää, ei riitellä kauhaasi eikä haukuta, mutta viiltää. Mä en tiedä mistä se on lähteny, ne on ja ne vanhat isännät, kun ollahan näin lähekkäin, aino on sanomista ja kateutta." (nainen, Sillanpää)

"Osaan (naapureista) kanssa on hyvät välit, jutelaaan inee, muuttaman kanssa huonot, johtuen vanhoista esiin vedetyistä rajoitustista ja tieasioista." (nainen, Läntinen)

Naapureiden välisiä vuorovaikutuksia kartoitettiin kysymällä asukkaita: (1) tervehtivätkö he naapureitaan, (2) seurustelevatko he (muodollisesti tai epämuodollisesti) naapureiden kanssa, (3) onko naapureilla mitään asioita, joista he olisivat yhteisesti vastuussa tai tavaroita, jotka olisivat heidän yhteisessä käytössään sekä (4) auttavatko naapurit toisiaan jossakin suhteessa. Kuvasta 3 käyvät ilmi niiden asukkaiden prosentuaaliset osuudet, jotka olivat em. tyyppisissä vuorovaikutussuhteissa naapurin. Sekä vuorovaikutustyyppi, että paikkakunta on järjestetty laskevasti niin, että keskimäärin suurimmat prosentuaaliset osuudet saanut vuorovaikutustyyppi ja paikkakunta on esitetty ensimmäiseksi, seuraavaksi suurimmat osuudet saanut seuraavaksi jne.

Kuva 6 osoittaa, että eri vuorovaikutustyyppisistä tervehtiminen oli tavollisin ja yhteisvastuu harvinaisin vuorovaikutuksen muoto. Samoin käy ilmi, että Mukkanavassa oli kaiken kaikkiaan eniten vuorovaikutusta naapurusten välillä, Joenlahdessa taas vähiten. Yksittäisistä vuorovaikutustyyppisistä naapureiden auttaminen oli erityisen vähäistä Joenlahdessa.

Naapureiden välinen vuorovaikutus

Kuva 6. Niiden asukkaiden keskimääräiset, prosentuaaliset osuudet, jotka ilmoittivat kustakin vuorovaikutuksen muodosta naapureiden välillä.

Joenlaidan asukkaat kuvasivat naapurien välisiä vuorovaikutusta seuraavasti:

”Mä muistan kun mä tuln tänne niin kukaa ei puhunu mulle mitää, mä olin aivo vieras, mä en tuntenu ketää ja kukaa ei puhunu mulle mitää. Kaikki tuns en turru, joht mikä mä oon. Ei kukaa tullu lähelle. He piti ne kanavansa löyhää, johta sai jotenki.... Se oli kylä jotenki, siä oli aivo niinku umpias”. (nainen, Joenlaido)

”Täs kyläs ei onnistu mitkää yhteeset” (mies, Joenlaido)

”Ei meillä oo ollu yhteesiä koneita, ei oo koskaa tarvitu eikö tarvita tännä päivönäkää.” (mies, Joenlaido)

Silloinpöässä, joka fyysisesti ja kulttuurisesti muistuttaa hyvin paljon Joenlaido, vuorovaikutus naapurien välillä oli positiivisempaa.

”Jas on iloja tai suruja, ne puhutahan.” (nainen, Silloppää)

”Kukin tekkö omia hommiaansa ja puhutahan aivan ylitte, sen totia sitä ei tarhte kyädällä.” (nainen, Silloppää)

Kaikkien kylien asukkaita kysyttiin myös esimerkkejä kustakin vuorovaikutustyyppistä (paitsi tervehdymisestä). Tulokseen 5 on listattu kaikki esiintulleet esimerkit. Siitä käy ilmi, että Läntisessä, Itäisessä ja Silloppäässä esiintyy runsaasti erilaisia vuorovaikutuksen muotoja, kun taas Mukkanvarressa, Eteläisessä ja Joenlaidassa niitä on vähemmän.

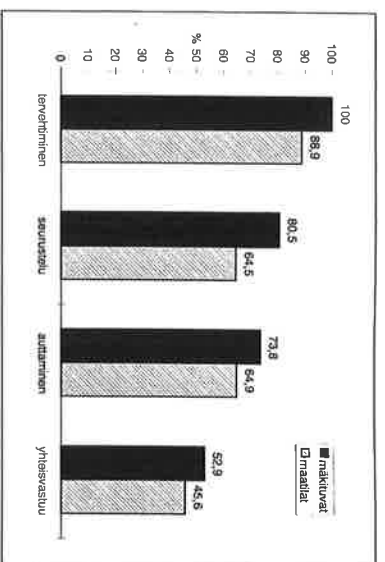
”Autamme korjauksissa, lainaamalla tavaroita, jos toinen tarvitsee, jos joku tarvitsee opua, niin ainoa joku pystyy auttamaan.” (mies, Läntinen)

”Pistin saunan päälle, olutta on! Minä tarjoan!” (mies, Läntinen)

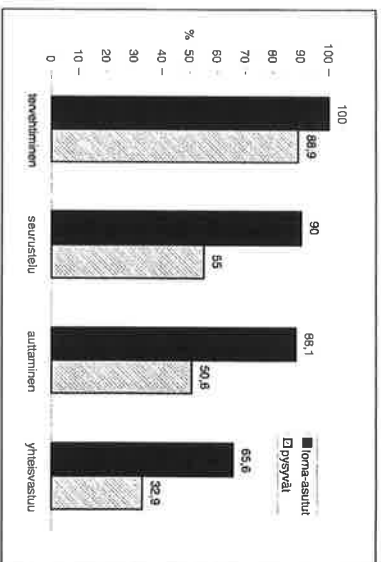
”Kyllähän konehien yhteiskäyttöä ja yhteistyötä pitääs suosia ja kehittää, mutta se vaatii sitte hyvin sopeutuvuusia luontehia niitä isänniä ja ihmisiä.” (mies, Joenlaido)

Vuorovaikutuksen eri muotojen esiintymistä voi tarkastella myös suhteessa erilaisiin kyldätyyppeihin. Kuva 7 osoittaa, että mäkiluopa-tyyppisissä kylissä kaikki eri vuorovaikutuksen muodot olivat yleisempiä kuin maatilavaltaisissa kylissä. Vastavastista asukkaiden kesken oli enemmän kuin täysin pysyvää asutusta käsitteivissä kylissä. Tämä koski jälleen kaikkia vuorovaikutustyyppiä. (ks. kuva 8).

Kaikkien kylien asukkaita jotkut kertoivat, että aikaisempina vuosina vuorovaikutusta asukkaiden välillä oli enemmän kuin nykyään. Ainoastaan Mukkanvarren ja Eteläisen asukkaista suuri osa arvioi suhteidensa naapureihin parantuneen viime aikoina (ks. kuva 9). Tavallisesti vuorovaikutuksen kerrottiin muuttuneen järkevämmäksi ja muodollisemmaksi. Ennen oli luonnollista ja helppoa pistäytyä lähse päivittäin naapurissa ilman erityistä syytä tai varsinaista kutsua. Isännät tulivat illalla hetkeksi vaihtamaan kuulumisia tai emännät kufimensa kanssa istuskelemaan. Naapurukset tekivät myös työtä yhdessä.

Kuva 7. Vuorovaikutuksen eri muotojen esiintyminen mautila- ja mäkiluopa-tyyppisissä kylissä: niiden asukkaiden keskimääräiset prosentuaaliset osuudet, jotka ilmoittivat kunkin vuorovaikutustyyppin olemassaolosta.

Kuva 8. Vuorovaikutuksen eri muotojen esiintyminen kylissä, joissa on loma-asutusta verrattuna pysyvään asumismuotoon keskiarvoilla. Niiden asukkaiden keskimääräiset prosentuaaliset osuudet, jotka ilmoittivat kunkin vuorovaikutustyyppin olemassaolosta.

Vuorovaikutuksen muodot	Joenlaita	Sillanpää	Mutkanvarsi	Läntinen	Itäinen	Eteläinen
Seurustelu						
-kyllässä käyminen	x	x	x	x	x	x
-saunominen				x		x
-juhlat naapuruiden kanssa						x
-juhlat ulkona	x	x	x	x	x	x
-juhlat yhdessä	x	x				
-kerho						
-organisoitu lasten toiminta		x				
-uskonnolliset aktiviteetit			x			
Yhteisraastus						
-tiet	x		x	x	x	
-koneiden yhteiskäyttö		x	x	x	x	
-vesijohto/ kaivo				x	x	x
-villankuivaaja			x			
-yhdessä työn tekeminen	x	x			x	
-apuvävoiman jakaminen						
-ympäristön siivoaminen						
-läheluoto				x		
-yhteiset yhdistykset			x		x	
-yhteinen kalari					x	
Auttaminen						
-maatalous töissä		x	x			
-puutarh töissä				x	x	
-koti talous töissä			x		x	x
-rakentamisessa/ korjauksissa	x	x		x	x	
-kalastukseen liittyvissä töissä				x	x	
-lainaaminen		x		x		x
-talon varhinnainen toisen poisollessa				x		
-kuljetukset				x	x	
-polttopuiden hankkiminen				x	x	
-talkoot (esim. Pirttikakko)			x	x	x	x
-veneeseen nosto				x	x	
-naapurin asioiden toimittaminen				x	x	
-lumen luominen		x		x	x	
-koneiden huolto					x	
Vuorovaikutustyyppien kokonaislukumäärä	7	12	8	16	14	8

Nykyään tällaista tapahtuu harvoin, eikä ainakaan naapurien kesken. Käytännöllinen muuttamisen monet liittyvät televisioon tuloon. Joenlaidassa syinä mainittiin myös vanhan, taloja yhdistävän ns. maittien häviäminen ja kylän ulkopuolella töissä käyminen, mikä on lisääntynyt aikaisempiin vuosikymmeniin verrattuna.

"Ennen voi luottaa paremmin naapuriin, aika on muuttunut." (nainen, Mutkanvarsi)

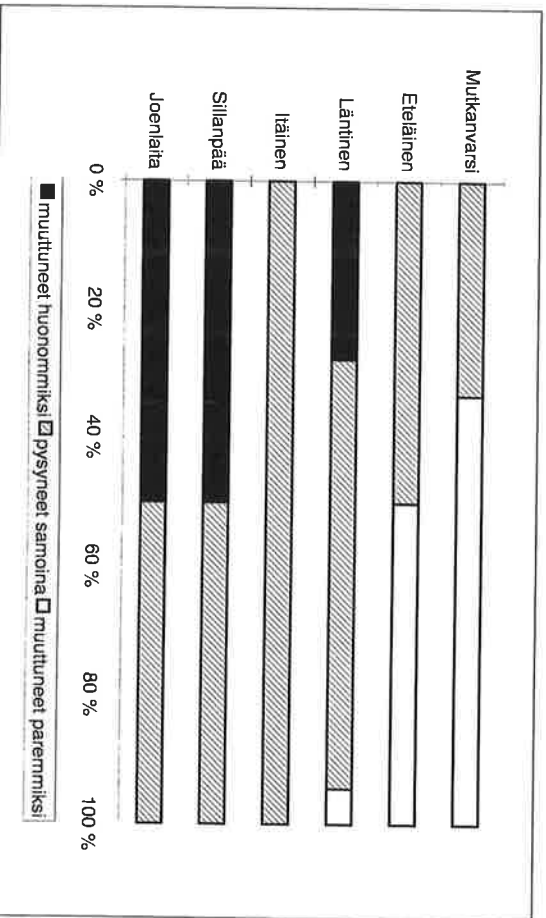
"Ennemmin on oltu enemmänäki tekemisissä, mut emmät tiedä mistä se sille johtuu, mutta se on niinku muuttunu sellaseksi, että sitä toki oltahan kaikkien kanssa sillä lailla niinku puhevälillä...nykyään se kyläileminen ja kaikki selloanen on muuttunu, ehtet sitä ennen, ennen mentihin vain eikö kyseily." (nainen, Joenlaita)

"Se on niin muuttunu, ennenhän tällässes kyläs oli paljo yhteistä...Jonku verran tehtiin töitäki niinku kimpas naapurusten kesken ja ennen kun näitä televisioota sun muita tuli niin kylädihtihin ja juteltihin, aina joku kävi naapuris istumas ja puolin ja toisin." (mies, Joenlaita)

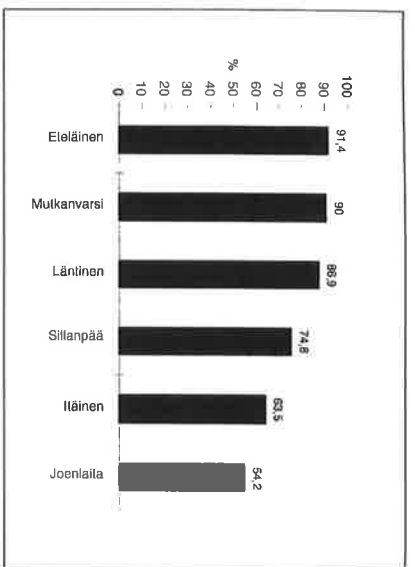
Vuorovaikutus ei kuitenkaan ollut vähenevän päin kaikkialla. Mutkanvarressa ja Eteläisessä suhteet naapuriin olivat joskus lämmenneet sukupolvenvaihdoksen myötä.

"Vuorovaikutus on lisääntynyt, koska jotkut naapurit ovat poistuneet joukosta (= kuolleet)." (mies, Eteläinen)
 "Kun on tutustunut, uskallaa helpommin mennä juttelemaan. Meillä on lähinaapurin kanssa sopimus: pihan läpi saa kulkea." (nainen, Eteläinen)

Kuva 9. Naapurussuhteiden muuttuminen eri kylissä.

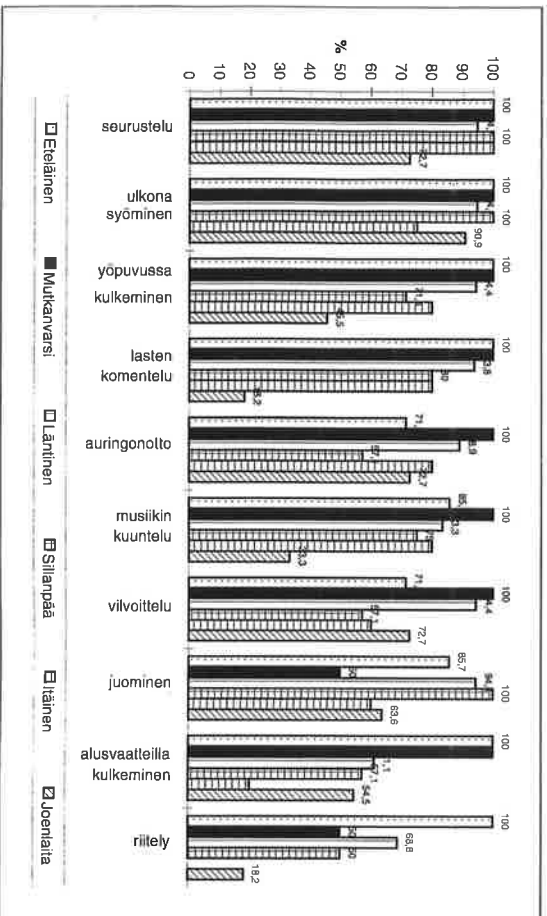

Kuva 10. Ulkoympäristöjen tarjonnat eri kylissä. Niiden asukkaiden keskimääräiset prosentuaaliset osuudet, jotka kertoivat voivansa tehdä pihallaan kysytyä 10 toimintatyyppiä.

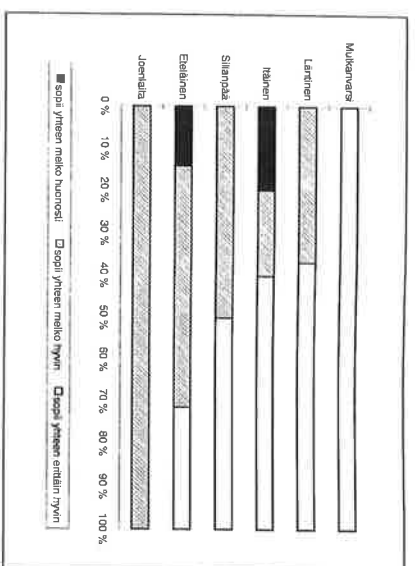

Pihojen tarjonnat

Kuva 11. Tarjonnatyypit eri kylissä. Niiden keskimääräiset prosentuaaliset osuudet, jotka kertoivat voivansa tehdä pihallaan kysytyjä toimintatyyppiä.

Ulkoympäristön tarjonnat, niitä erilaisten toimintojen mahdollisuuksia tai -rajoituksia, joita ympäristö tarjoaa, tutkittiin kysymällä asukkaita, mitä he voivat ja toisaalta eivät voi tehdä omalla pihallaan. Avointen kysymysten lisäksi asukkaalle esitettiin lista erilaisia aktiviteetteja ja tiedusteltiin, voitko he tehdä näitä asioita vapaasti pihallaan. Niiden asukkaiden keskimääräiset prosentuaaliset osuudet kussakin kylässä, jotka kertoivat voivansa tehdä kysytyjä asioita on esitetty kuvassa 10. Kuva esittää kaikkien 10 toimintatyyppiin keskarvot ja se osoittaa, että Eteläisessä ja Mukkanvarressa asukkaat arvioivat voivansa vapaimmin tehdä pihallaan kysytyjä asioita kun taas Joenlaidan asukkaat kokivat pihansa tarjonnat rajoituneimpina.

Kuva 12. Miten hyvin/huonosti pihapiiri ja talo sopii yhteen perheen elämäntavan kanssa? (Joenlaidassa ja Sillanpäässä tieto ei ollut saatavissa kaikilta vastaajilta).

Eri kylien asukkaat kommentoivat pihan tarjonnat seuraavasti:

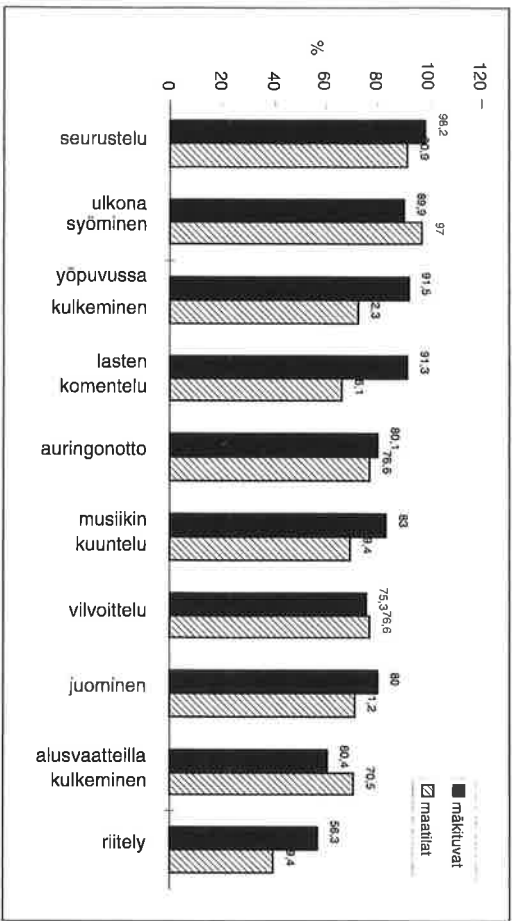
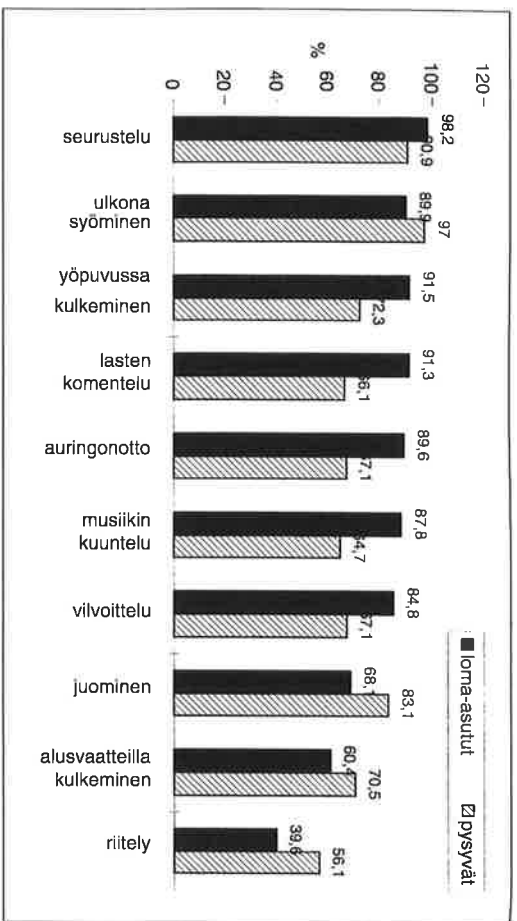
”Silloon kun nämä (lapset) oli pieniä, meinin, että mihinkähän veis nukkumahan. Jaaha, tuolla on kaira koko ajan haukkumas, tuolla sahatahan ja tuolla nautatahan. Joskus ajattelin, ettei oo mitään rauhaa. Kesällä joku leikkas ainoki nurmikkoa vähintään jushin kun vei nukkumahan. Silhen on kylä ja tottuu ettei se häiritse ja kun tietää ettei sellaista yksityisyhtiä oo, että kun on näin rihää. (nainen, Sillanpää)

”Me ollaan mielellään sisällä, kun naapurit istuvat terassillaan vieraiden kanssa.” (nainen, Lätinen)

”Jotakin istuksia on laitettu suojamaan lähinnä saunan viikoittelua. Uuden vajan paikka valittiin yhdessä naapurin kanssa niin, että se suoja molempien tontteja.” (nainen, Eteläinen)

”Kun ne (vieraat) tulee, niin ollaan siinä, mutta silloin, kun rupeaa tuntuu siltä kun tietää, jotta ikkunon takaa joku kurkkii ja kuuntelee ... ei vähimmäistä siirtä sisälle, mutta se teko selkeänsä ... se on sille siltä kiinni jotta vähintäänkö siltä. (nainen, Joenlaila)

Vihdellä: Kuva 13. Tarjoumatyyppi loma-asunonvalitussa kylässä verrattuna kylään, jossa osuus on pysyvä. Niiden asukkaiden keskimääräiset prosentuaaliset osuudet, jotka kertovat voivansa tehdä pihallaan kysytyjä toimintatyyppisiä.

Alhaalla: Kuva 14. Tarjoumatyyppi mätikuvu- ja maatilakylissä. Niiden asukkaiden prosentuaaliset osuudet, jotka kertovat voivansa tehdä pihallaan kysytyjä toimintatyyppisiä.

perheen elämäntapaan. Toisissa kylissä esiintyi myös muita arvioita, joskaan yhteensopivuutta ei pidetty yhdeksästä kylässä erittäin huonona (ks. kuva 12)

”Saa olla kuin kotona ollaan, vapaasti.” (mies, Mukkanvarsi)

”Halomme olla omissa oloissa.” (nainen, Läninen)

”Pakkohan se on ollu sopeutua, on siihen ophittu.” (mies, Joenvarsi)

”Kesäpaikkana tämä on erittäin mukava, saunaa, uiminta, mahdollisuus, luonnonläheisyys, paljon tilaa esim. koiralle. Toisaalta naapurit ovat huomattavasti perheemme iäkäämpiä, joten elämäntapamme eroavat toistiaan huomattavasti.” (nainen, Läninen)

Pihan tarjontia voidaan selvittää myös kylätyyppittäin. Kuvas- to 13 käy ilmi, että loma-asutusta käyttävissä kylissä pihalla voi asukkaiden mielestä tehdä jonkin verran useampia asioita kuin töysin pysyvässä kylässä. Vastavasti mätikuvu- tyyppiset kylät näyttävät sallivan asukkaille enemmän toiminnan mahdollisuuksia ulkoiltoissa kuin maatilakylät (ks. kuva 14).

Maatilakylien asukkaat vastasivat myös kysymykseen, joka koski elinkeinon harjoittamista tiheästi rakennetussa ympäristössä. Naapuruston välisiä konflikteja käsitellessä kappaleessa tuli jo ilmi, että ammattiharjoittamiseen liittyvät paineet nähdään joskus konfliktien syynä. Tihessä asuudun nähdään useimmiten rajoitteena elinkeinon harjoittamiselle. Rajoitukset koskevat viljanviljelyn tai karjanhoidon muodon valintaa samoin kuin niitä käytännön työhön liittyviä rajoitteita, jotka aiheutuvat ahtaista pihapiireistä ja rakentamisen rajoituksista.

”Kyllä se (tiheys) on aika ratkaasevaa. Kyllä viljanviljelyä voi harraistaa mutta karjan tai varsinki sikalampi ei oikeen tuu enää kysymykseen. Saatoss olla kiinnostusta jos ois väliempää.” (mies, Sillanpää)

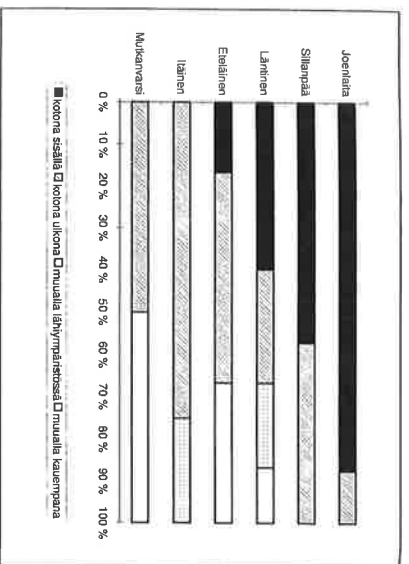
”Lehemiä meillä on ollu ennen, heleppoon ratkaasu on viljely ja karat. Melekeen joko taloos on karjaa, ei se oo sitä estäny ettei ois voinu harjoittaa. Mies kylä kaipaa enemmän tilaa koneelle, meillä on paljo tavaraa kauempana pellolla laros. (nainen, Sillanpää)

”Talouspihaan menee ohdas kuoja, reunuistoilla on naapurien rakennuksia. Esim. työspeitävaunurekalla ei voi hakea tai tuoda mitään, ei mahdu tulemaan.” (mies, Mukkanvarsi)

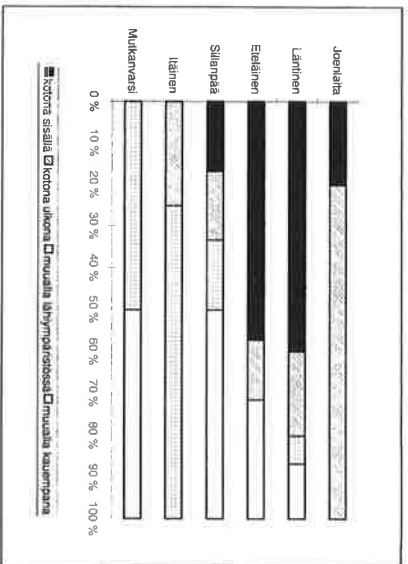
Asukkaita tiedusteltiin haastattelujen ja kyselyjen lopuksi, mikä on heidän mielipaitikansa sekä paikka, johon he halkeutuvat halutessaan olla rauhassa. Kuvas- ta 15 ilmenee, että Joenlaidan ja Sillanpään asukkaiden mielipaitikat löytyvät omilla tontilla, joko talosta sisältä tai ulkoympäristöstä. Mukkanvarren asukkailla mielipaitikka oli useammin kuin muissa kylissä oman kylän ulkopuolella. Joenlaidan asukkaat löysivät myös paikan rauhoittumiselle ja yksinolle kotiympäristöstä (ks. kuva 16). Myös Länisessä ja Eteläisessä näiti paikkoja löytyä usein kotipiireistä. Mukkanvarren asukkaiden rauhoittumispaikat sen sijaan löytyivät lähiympäristöstä tai kylän ulkopuolelta.

Asukkaiden mielipaitikat ja paikat rauhoittumisesta vorten

Kuva 15. Haastateltujen mielipiteiden jaotus.

Kuva 16. Niiden paikkoköiden sijainti, joihin haastatellut haaveilivat haluessaan olla rauhasa.

Tihedyn kokemukset vaihtelivat kuudessa tutkimuspaikassa kylässä melko paljon. Vainhella esiintyi sekä tihedyn koetuissa negatiivisissa vaikutuksissa että kylässä esiintyvissä positiivisissa vuorovaikutuksissa. Kokemukset tihedstä asumisesta olivat johdonmukaisesti negatiivisimpia Joenlaidassa. Siellä tihedstä aiheutuva häiriön aste samoin kuin konfliktien määrä ja laatu koettiin kaikkein suurimpana. Vuorovaikutuksen määrä oli vähäisintä ja vuorovaikutuksen muotoja oli vähiten ja viela pä pihan mahdollistamat tarjounat (toimintamahdollisuudet) ja talon yhteensopivuus perheen elämäntapaan arvioitiin Joenlaidassa kaikkein heikoimmiksi.

Yhdessäkään muussa kylässä tutkittuja, tihedyeen liittyviä positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia ei koettu yhtä selkeästi. Kuvissa 17 ja 18 on vedetty yhteen tihedyn kokemisen "positiiviset" ja "negatiiviset" ulottuvuudet eri kylissä. Joenlaidan lisäksi myös Lähtisessä tihedyn aiheuttama häiriö koettiin melko suureksi ja konflikteja esiintyi, silti tämä ei näyttänyt vaikuttavan kylän sosiaaliseen elämään. Mulkarvarti ja Hänen erottuivat positiivisimpina kylinä, jossa häiriötä ja konflikteja oli vähän ja vuorovaikutusta runsaasti. Itäisessä ei kuitenkaan pidetty oman pihan tarjoamia toimintamahdollisuuksia kovin hyvinä. Siilampää oli keskiverholylä sekä mieltujen tihedyn häiriövaikutusten suhteen että vuorovaikutuksen määrän ja laadun suhteen. Eieläisessä ristiiriitot ja häiriötä ei koettu suu- rina, muttei myöskään sosiaalinen elämä ollut kovin vilkasta naapurien kesken. Siellä oman pihan tarjounat koettiin kuitenkin suurina.

Koettu häiriön aste ei näytä vaikuttavan suoraviivaisesti tutkittujen kylän sosiaaliseen elämään. Niissä kylissä, joissa tihedstä koettiin aiheutuvan runsaasti häiriötä, kylän sosiaalinen elämä saattoi olla joko vilkasta (Läninen) tai vähäistä (Joenlahti). Samoin silloin, kun tihedystä ei koettu aiheutuvan merkittäviä häiriötä, vuorovaikutus naapurien välillä saattoi yhtä hyvin olla runsasta (Mulkarvarti, Hänen) kuin vähäisempääkin (Eieläinen). Tulokset on eriteltynä kuin Meryn (1987) tutkimissa naapurustossa, joissa konfliktit esiintyi paljon vain niissä yhteisöissä, joissa vuorovaikutustakin oli runsaasti. Vastaavasti vuorovaikutus oli lähes olematon silloin, kun konfliktitakaan ei ollut paljon. Toisin kuin Meryn tutkimuksessa, tiivin vuorovaikutuksen vähittäminen ei tämän tutkimuksen mukaan suojaa tihedyeen liittyviltä konflikteilta. Toisaalta positiivisen vuorovaikutuksen muodot voi joissakin kylissä näyttää ilman ristiiriitotien olemassaoloa. Konfliktit eivät siis näytä olevan vähittämtön pohja, joka seuraa läheistä vuorovaikutusta.

Joenlaidan asukkaiden kokemukset tihedyeen liittyvistä ongelmista toteuttavat monia kirjallisuudessa mainittuja piirteitä ohtauden vaikutuksista. Tutkitussa vuorovaikutuksen laatu eri kylissä, oli auttaminen erityisen vähäistä Joenlaidassa. Ah- tauden kokeminen vähentää halukkuutta auttaa muidenkin tutkimusten mukaan (Baum & Paulus 1987), minkä on oletettu kuvastavan yhtä tapaa vetytyä vuorovaikutuksesta. Joenlaitia oli kylissä ainoa, jossa oli selvästi esiintynyt myös aggressiivista

Fyysiset ratkaisut näyttäivät ainakin osittain liittyvän tilheiden kokemuksiin. Joenlaidassa, jossa tilheys koettiin häiritsevimpänä, pihapiirin rakennettu osuus oli kylästä toiseksi korkein (0,16), tilheen vastaava arvo (0,07) taas oli kaikkein piennin ja kylässä tilheiden aiheuttama häiriö koettiinkin vähäisensä ja vuorovaikutusta esiintyi runsaasti. Toisaalta muut tilheiden mitarit eivät anna yhtä selkeää kuvaa: Joenlaidan keskimääräinen tonnikoko oli suurempi kuin lähes kaikissa muissa kylissä, eikä asuinrakennuksen keskimääräinen etäisyys lähimmästä naapurista ollut Joenlaidassa erikoisen pieni. Kun koetun häiriön osittain tutkittiin talokohittaisesti (elkä kyläkohtaisesti), näyttivät tulokset suunta-antavasti, että häiriö koetaan suurimmaksi silloin kun etäisyys naapuriin on pienimmillään ja rakennetun alan osuus suurimmillaan. Pihan koko taas ei näyttänyt liittyvän koetun häiriön asteeseen. Kylien rakene (ivimäinen, kehämäinen tai verkkoimäinen) ei näyttänyt suoraan olevan yhteydessä tilheiden kokemuksiin. Sen sijaan tutkimuksen siinä, erikseen raportoidussa osassa (Kyttä 1996), jossa verrattiin perinteisiä ja moderneja tilheitä asuinympäristöjä, kylän rakenteella näytti olevan yhteyttä tilheiden kokemuksiin. Rivimäinen rakenne saattaa olla omiaan lisäämään ah-tuuden tunnetta ja kehämäinen vähentämään sitä. Sama tulos on saatu tutkitessa lineaarisesti ja kehämäisesti sijoitettuja opiskeliä-asuntoja (Baum & Valins 1977).

Kylien tyyppi näyttää liittyvän myös tilheiden kokemuksiin. Maatila-tyyppisissä kylissä tilheiden aiheuttama häiriö koettiin selvästi suurempana kuin mäkityppisissä kylissä. Vuoro-vaikutus on toisaalta vähäisempää näissä kylissä ja pihojen tarjonnat koettiin huonompina kuin mäkityppisissä. Koska maatilavaltaisissa kylissä on yhtä poikkeusta lukuunottamatta vain pysyvää asutusta, on tulos lähes sama verrattaessa pysyvän asuksen kyläiä loma-asutuksiin. Pysyvän asutuksen kylissä häiriö koettiin pahempaa samalla kun vuorovaikutusta ja tarjontaa oli vähemmän kuin loma-asumiseen keskittyvissä kylissä. Tässä tutkimuksessa kyläiä oli liian vähän, jotta olisi mahdollista päätellä, kumpi joittelutapa on olennisempaa tilheiden kokemusten kannalta. Koska erot kokemuksissa olivat suurempia maatila- ja mäkityppisissä kylissä kuin verrattaessa pysyvän asutuksen kyläiä loma-asutopainotteisiin kyläiin, vaikuttaa siltä, että elinkeinon harjoittaminen liittyisi läheisemmin tilheiden kokemuksiin.

Joenlaidan ja Sillanpään asukkaiden mielipäivät sijaitsivat aina kotiympäristössä (omassa talossa tai omalla tonnilla). Paikkoja rauhassa olemiseen ei Joenlaidassa myöskään tarvinnut hakea kotiympäristöä kauempana. Tulos on hämmästyttävä, kun muistetaan, että tilheys koettiin häiritsevimpänä juuri Joenlaidassa. Joenlaidan asukkaiden mielipäivät löytyivät tavallisimmin sisästä, mutta paikat rauhoittumiseen ulkoa, omalla tonnilta. Tulos voi kertoa siltä, että Joenlaidassa onma talo ja tonni koetaan miitä suurimmassa määrin primaarisiksi territoriksi, henkilökohtaisesti erittäin tärkeiksi paikoiksi, jotta personalisoidaan ja puolustetaan kiihkeästi. Asukkaiden keskinäiset ristiriidat liittyivät usein tonntien rajoihin: rajan läheille rakentamiseen tai rajojen sijaintiin. Joenlaidan konflikteissa

voi osittain olla kysymys primaarien territorioiden puolustamisesta, mikä saa sitä intensiivisempiä sävyjä, mitä psykologisesti tärkeämmästä territoriosista on kysymys.

Miehet kokivat tilheydestä aiheutuvaa häiriötä enemmän kuin naiset. Ilmiö on todettu myös muissa tutkimuksissa (Evans & Lepore 1992). Miehet ovat naisia taipuvaisempia kokemaan tilheiden uhkaavana ja omaa vapauttaan rajoittavana.

On houkuttelevaa määritellä tilheiden kokemuksen "positiivisiksi" ulottuvuuskiksi häiritömyys, rikas vuorovaikutus ja vähäisen konfliktien määrä naapureiden välillä sekä runsaat toimintamahdollisuudet ulkoympäristössä. Vastavasti "negatiivisiksi" olisivat käänneiset ilmiöt. On kuitenkin mahdollista, että viihtyminen asuinalueella ei ole vain kaikkien "positiivisten" tekijöiden summa. Vuoroittelu keskenään ristiriitaisten dialektisten prosessien välillä saattaa tehdä asuinympäristön eläimäntelun esimerkiksi yksiyisen reviirijohdellun ja yhteisöllisen elämän välillä voi olla tärkeää tiiviin ympäristön elävyydelle ja sellä viihtymiselle.

Tiiviin asuinympäristön kokeminen stressaavana ohtana on monimutkainen prosessi, jossa monet eri tekijät vaikuttavat. On mahdollista, että myös fyysisen suunnittelun keinoin voidaan vaikuttaa siihen, että tiiviin stressaavuus vähenee tai jopa muuttuu sosiaalista vuorovaikutusta edistäväksi. Aiotut siltä, että pieni ihmisten välinen etäisyys johtaisi parempaa mahdollisuuteen sosiaalsiin kontakteihin on usein osoitettu käytännössä toimivan työsin päänvaistoin. Liian suuri tilheys estää sosiaalista elämää. Kohdulliset tiiviin asteet sen sijaan ilmeisesti voivat kädäntyä sosiaalisuutta tukemaan. Siltä ei voi kuitenkaan ajatella, että suunnittelun vaikutukset olisivat suoraviivaisia, kulttuurisesta ja sosiaalisesta ympäristöstä riippumattomia.

Rakennusten sijoittelu kehämäisesti saattaa toimia ohtauden kokemuksiä vähentävästi. Myös yksityisten, puolijulkisten ja julkisten tilojen selkeä jäsentely saattaa vähentää ahtausilmiötä. Aidat ja ulkorakennukset eivät kuitenkaan riitäneet Joenlaidassa estämään ahtausilmiötä, pihapiirien tehokkaasta rajoittamisesta huolimatta ristiriitoja oli runsaasti naapureiden välillä.

Fyysisiä suunnitteluratkaisuja harvittaessa on syytä pitää mielessä myös, mistä tilheiden tyypistä kulloinkin on kysymys. Suunnitteluratkaisut, jotka vähentävät mukana olevien ihmisten määrää voivat tuottaa erityyppisiä tilheiden liittyviä ongelmia kuin suuria yksiköitä vähäisempiä ratkaisut. (Baum & Poulus 1987). Aggressiivinen käyttäytymisen ei kuitenkaan tämän tutkimuksen perusteella vähimmäistä seuraa siinä, missä tilan-teesta, jossa pieni ihmisyhtymä on ahtautunut hyvin rajoitelliseen tilaan. Toisaalta jonkinasteista sosiaalista vetäytymistä näyttää voidaan seurata tässäkin tilanteessa, eikä vain silloin, kun yhteisö koostuu suuresta ihmisjoukosta.

Ahtauden kokeminen & suunnittelun keinot

Seamon (1979) on esittänyt kaksi fyysisen suunnittelun keinoa, jotka ovat omiaan lisäämään elinympäristön siltoutumista ja koitutumista. Ensimmäiseksi on hänen mukaansa välttämättä suunniteltava niin, että ihmisten tiet kohtaaot. Toiseksi aktiivieitt olisi keskittettävä tiettyihin kohtiin, jotka vetävät ihmisiä yhteen. Samat keinot saattaisivat palvella myös ohtausongelmien ehkäisyssä. Tästä antaa viitetty ainakin yksi tutkimuksessa mukana ollut kylä. Sillanpäässä, jossa taloja yhdistää yhteinen, pöytästä erillään oleva tie, konfliktitila esiintyi selvästi vähemmän kuin naapurikylässä, joka muuten muistutti fyysisesti ja kulttuurisesti kylää. Tie myös edisti aktiiviteettisuunnitelmien syntymistä. Kylän postilaatitot oli keskietty yhteen paikkaan, jossa postia haettaessa samalla vaihdettiin kuulunisia.

Suomalaisten tiividen asuinyhteisöjen sosiaalisesta toimivuudesta tarvitaan lisää tutkimuksia. Ulkomaisten tutkimustulosten soveltaminen Suomeen on erityisen ongelmallista ohtauden kokemuksista selvitettäessä, onhan kysymys selvästi turuudesta vaihtelevasta ilmiöstä. Lisätiedon tarpeen tekke varsin ajankohtaiseksi ekologiseen rakentamiseen ja kestäväden yhdyskuntatarkentamiseen liittyvät keskustelut tiivistämisen tarpeellisuudesta. Tiivistämisen todelliset kustannukset nousevat korkeiksi jos tiivys tuottaa ohtauden kokemuksia ja johtaa psyykkisiin ja sosiaalisiin ongelmiin.

Lähteet

- Aarrevaara, E. 1995: Tiiviti maaseutuympäristöt. Esihkimusraportti. Teknillinen korkeakoulu, arkkitehtiosasto, Rakennetun ympäristön tutkimuslaitos.
- Aarrevaara, E. 1996: The Qualities of Densely Built Rural Environments: Density as a Spatial Structure. Paper presented in IAPS 14, Stockholm.
- Aiello, J.R. & Thompson, D.E. 1980: Personal Space, Crowding, and Spatial Behaviour in a Cultural Context. In Altman, I., Rapoport, A. & Wohlwill, J.F. (ed.): Human Behavior and Environment. Advances in Theory and Research. Vol 4, Environment and Culture. P. 107 - 178. New York: Plenum Press.
- Alexander, C. Ishikawa, S. & Silverstein, M. 1977: A Pattern Language. New York: Oxford University Press.
- Altman, I. 1975: The Environment and Social Behavior. Monterey: Brooks/Cole.
- Baron, R. & Rodin, J. 1978: Personal Control as a Mediator of Crowding. In Baum, A., Singer, J.E. & Valins, S. (ed.): Advances in Environmental Psychology. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Baum, A. Calcsnick, L. Davis, G. & Gatchel, R. 1982: Individual Differences in Coping with Crowding: Stimulus Screening and Social Overload. Journal of Personality and Social Psychology, Vol. 43, 821 - 830.

Baum, A. & Paulus, P.B. 1987: Crowding. In Stokols, D. & Altman, I. (ed.) Handbook of Environmental Psychology, vol 1. New York: John Wiley & Sons.

Baum, A. & Valins, S. 1977: Architecture and Social Behavior: Psychological Studies of Social Density. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Baum, A. & Valins, S. 1979: Architectural Mediation of Residential Density and Control: Crowding and the Regulation of Social Contact. In Berkowitz, L. (ed.): Advances in Experimental Social Psychology. Vol 12. New York: Academic.

Brown, B.B. 1987: Territoriality. In Stokols, D. & Altman, I. (ed.) Handbook of Environmental Psychology, vol 1. New York: John Wiley & Sons.

Evans, G.W. & Lepore, S.J. 1992: Conceptual and Analytic Issues in Crowding Research. Journal of Environmental Psychology, 12, 163 - 173.

Evans, G.W. Palsane, M.N. Lepore, S.J. & Martin, J. 1989: Residential Density and Psychological Health: The Mediating Effects of Social Support. Journal of Personality and Social Psychology, Vol. 57, No. 6, 994 - 999.

Freedman, J.L. 1975: Crowding and Behavior. San Francisco: Freeman.

Gibson, J.J. 1979: The Ecological Approach to Visual Perception. Boston: Houghton Mifflin.

Guttman, D. 1980: Observations on Culture and Mental Health in Later Life. In Birren, J.E. & Sloane, R.B. (ed) Handbook of Mental Health and Aging. New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs.

Hall, E.T. 1966: The hidden dimension. New York: Doubleday.

Horelli, L. 1982: Ympäristöpsykologia. Espoo: Weilin & Göös.

Kelleff, J.M. 1984: Crowding and territoriality: a psychiatric view. In Freeman, H. (ed.): Mental health and the environment. London: Churchill Livingstone.

Kyttä, M. 1990: Mikä tekke Salosta Salon? Asuminis- ja ympäristökulttuuri Suomessa. Teknillinen korkeakoulu, arkkitehtiosasto, Rakennetun ympäristön tutkimuslaitos. Julkaisu B9.

Kyttä, M. 1994: Sokeat päädyt ja sikakorkeat kiviälat - asukkaiden ja asiantuntijoiden arvioimieja alueesta. Kasikirjoitus. Rakennetun ympäristön tutkimuslaitos.

Kyttä, M. 1996: The qualities of densely built rural environments: density as an experienced phenomenon. Paper presented in IAPS 14.

- Lepore, S.J., Evans, G.W. & Paltsane, M.N. 1991: Social Hassles and Psychological Health in the Context of Chronic Crowding. *Journal of Health and Social Behavior* 1991, Vol. 32, 357 - 367.
- Loo, C. 1972: The effects of spatial density on the social behavior of children. *Journal of Applied Social Psychology*, 4, 372 - 381.
- Mehrabian, A. 1976: Public places and private spaces - The psychology of work, play and living environments. New York: Basic Books.
- Merry, S.E. 1987: Crowding, conflict, and neighborhood regulation. In Altman, I. & Wandersman, A. (ed.): *Human behavior and environment: Advances in theory and research*. Vol 9, Neighborhood and community environments. P 35 - 68. New York: Plenum Press.
- Proshansky, H.M., Itelson, W.H. & Rivlin, L.G. 1970: Freedom of choice and behavior in a physical setting. In Proshansky, H.M., Itelson, W.H. & Rivlin, L.G. (ed.): *Environmental psychology*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Rapoport, A. 1975: *Toward a Redefinition of Density*. *Environment & Behavior*, 7, 133 - 158.
- Rivlin, L.G. 1987: The Neighborhood, Personal Identity, and Group Affiliations. Teoksessa Altman, I. & Wandersman, A. (toim.): *Neighborhood and Community Environments*. Human Behavior and Environment, *Advances in Theory and Research*, vol 9. New York: Plenum Press.
- Séanmon, D. 1979: *A Geography of the Lifeworld*. New York: St. Martin's Press
- Smith, P. K. & Connolly, K.J. 1977: Social and Aggressive Behavior in Preschool Children as a Function of Crowding. *Social Science Information*, 16, 601 - 620.
- Stokols, D. 1972: On the distinction between density and crowding: Some implications for future research. *Psychological Review*, 79, 275 - 277.
- Stokols, D. 1976: The experience of crowding in primary and secondary environments. *Environment and Behavior*, 8, 49 - 86.
- Warren, D.J. 1978: Exploration in Neighborhood Differentiation. *Sociological Quarterly*, 19, 310 - 331.
- Wohlwill, J.F. 1985: Residential Density as a Variable in Child-Development Research. Teoksessa Wohlwill, J.F. & van Vliet W. (toim.): *Habitats for Children: The Impacts of Density*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.